

ČAS.

ČÍSLO 144

ŘÍJEN–PROSINEC
2023

ČASOPIS MASARYKOVA DEMOKRATICKÉHO HNUTÍ

Z OBSAHU ČÍSLA 144/2023

■ Slovo předsedy	1
■ Karel Schwarzenberg	2
■ Situace Masarykova demokratického hnutí v roce 2023 a 2024	3
■ Prezident Václav Havel a MDH v devadesátých letech	6
■ Kopřivnické pressování 2023	17
■ Na VZ Společnosti M. R. Štefánika	19
■ Oslavy vzniku republiky v Kopřivnici a Frenštátu pod Radhoštěm	20
■ T. G. Masaryk ve Velimi	21
■ Z projevu předsedy MDH J. Dolisty při předávání cen dne 23. 11. 2023	28
■ Slovák původem, Čechoslovák přesvědčením	34
■ 100. narozeniny bývalého československého občana	41
■ Střípky z mozaiky	43

*Foto na obálce: Foto na obálce: ERIK LUKAS, ZŠ TGM Český Krumlov,
Český Krumlov*

Slovo předsedy

Milí členové Masarykova demokratického hnutí, vážení příznivci našeho hnutí!

Čtvrté číslo časopisu Čas v tomto roce 2023 je výjimečné tím, že jej naposledy vydáváme samostatně. Od roku 2024 z důvodu úspor bude časopis Čas vydáván jako dvojčíslo. Tedy zůstanou čtyři čísla, ale vydáme jej 2x v roce 2024. Tím poukazuji na to, že ekonomickou situaci našeho hnutí řešíme, jak jen můžeme. Naše řešení nejsou snadná pro vedení MDH, ale děláme vše, abychom mohli pracovat zejména pro mladou generaci.

Vím, že mnoho našich členů také zápasí s osobními výdaji a musí více šetřit. Přesto počítejme s tím, jak již bylo letos avizováno, že v r. 2024 bude o něco málo po mnoha a mnoha letech navýšen členský příspěvek.

V r. 2023 jsme splnili všechny úkoly, které mělo učinit MDH na sto procent. Všechna kritéria pro tento rok jsme splnili a nejvíce nás těší, že ve srovnání s rokem 2022 účast mladých lidí na naší soutěži v r. 2023 je mnohem vyšší. Vám čtenářům chci poděkovat za všechny příspěvky v r. 2023. Je zřejmé, že máte pochopení pro výchovu a vzdělávání mládeže a ctíte odkaz T. G. Masaryka. Poděkování patří celému vedení MDH a také pedagogům a pedagožkám, kteří také velmi mnoho pracovali s žáky a studenty v rámci soutěže. Byli jsme překvapeni kvalitou všech písemných příspěvků.

Sledujte, prosím, kdo můžete, zprávy, fotografie a informace na našem facebooku.

Osobně vám přeji krásný závěr roku 2023, krásné a požehnané Vánoce a zdraví a spokojenost v r. 2024. Především však vděčnost za dobré rodinné vztahy, sami dobře víte, že T. G. Masaryk byl šťastný se svou rodinou a považoval ji za nejvyšší hodnotu. A přejeme si jistě všichni mír v Evropě a na Ukrajině!

Co nás čeká v r. 2024? Občas slyším otázku, zda máme nějaké vize do budoucnosti. Máme a není jich málo. Má to však jeden háček. Vize se mohou začít realizovat od finančního zázemí. Necháme se překvapit ze strany Ministerstva financí ČR, jak bude vypadat výše příspěvků na rok 2024 v rámci ozdravného ekonomického balíčku pro rok 2024. Ale doufáme!

Pokud někdo z vás, milé čtenářky a milí čtenáři, máte možnost získat sponzor pro MDH, využijte možnosti, velmi by to pomohlo aktivitám MDH. Čím větší počet mladých lidí se hlásí do naší soutěže, tím více finančních ná-

kladů nás tato akce stojí. Za tyto mladé lidi činím tento apel. A také se, prosím, poohlédněte po možnostech budoucích členů MDH!

Stále platí, co jsem několikrát napsal. Kdokoli z našich členů může požádat o setkání se mnou nebo může zatelefonovat. Komunikace je důležitá. Ale lze oslovit i naše místopředsedy.

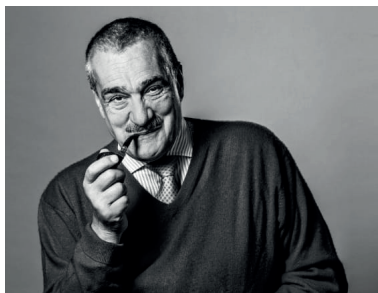
Přeji vám všem jen vše dobré!

*Váš JOSEF DOLISTA
předseda MDH*

Karel Schwarzenberg (10. 12. 1937 – 12. 11. 2023)

Ve věku 85 let odešel velký muž, vlastenec a demokrat, kníže Karel Schwarzenberg. Jeden ze zakladatelů a nejdůležitějších členů Masarykova demokratického hnutí, symbol návratu demokracie a slušnosti do Československa a nástupnické České republiky. Poslední rozloučení proběhlo 9. prosince 2023 v katedrále sv. Víta na Pražském hradě. Vaše šlechtická noblesa, smysl pro humor, životní nadsled a postoj nám budou navždy chybět. Děkujeme vám jménem celého MDH za Vaši službu naší vlasti a evropské demokracii. Nezapomeneme!

ERIK LUKAS

Situace Masarykova demokratického hnutí v roce 2023 a 2024

Vážení členové a příznivci Masarykova hnutí!

Dovolte mi, abych v závěru roku shrnul, jaký byl tento rok a co očekáváme pro rok příští. Již loni jsme mysleli, že ten nejtěžší rok právě končí, ale to jsme neměli ani tušení, co vše nás potká v roce 2023. Inflace nemilosrdně požírala náš 13 let neměnný rozpočet jako nikdy před tím, museli jsme tedy od samotného počátku roku přistupovat k drakonickým úsporným opatřením. Hned na počátku roku jsme nemohli prodloužit spolupráci s některými osobami, se kterými jsme roky spolupracovali, zkrátka v rozpočtu bylo již jasné, že na to peníze nebudou. Letošní Sborník č. XI jsme vydali jako dvojročník soutěže Masaryk do škol, čímž se také ušetřily nemalé peníze. Založili jsme spořicí účet, kde se snažíme držet maximum našich financí za nejvyšší možný úrok a také jsme téměř přestali používat služby České pošty a nahradili, co šlo, elektronickou komunikací. Všechny klubové podvečery, které jsme v minulosti pořádali v draze pronajímaném sále na Novotného lávce u Karlova mostu, jsme přesunuli do naší kanceláře a přednášky zde konané byly pouze na dobrovolné bázi přednášejících – bez honoráře. Pozvánky se také rozepisovaly už pouze elektronicky a dávaly na naše facebookové stránky.

Bohužel ani všechny tyto úspory nestačily k tomu, abychom se i letos nemuseli stěhovat z naší kanceláře, kde jsme byli přesně rok! Ceny energií, které jsou v domě, kde sídlíme, rozpočítávány na m², nás po dvojnásobném zdražení a zvýšení ceny kanceláře na dvojnásobek donutily přestěhovat se znovu. Alespoň se nám podařilo zajistit si podstatně menší kancelář na stejné adrese. Tím bohužel naše trable neskončily, ani ne měsíc po stěhování jsme dostali zprávu z Ministerstva financí, že nám nebude na rok 2024 udělena žádná dotace! Po zásahu členů předsednictva a konzultaci s ostatními dotčenými organizacemi se však zdá, že bychom přeci jen nějaké peníze mohli dostat i na rok 2024. Nikdo však bohužel zatím netuší v jaké výši a z jaké kapitoly rozpočtu. Předsednictvo MDH proto muselo znovu přistoupit k zásadním finančním opatřením, aby zajistilo chod MDH až do doby, než se definitivně rozhodne, zda a kolik peněz můžeme v roce 2024 očekávat.

Již začátkem tohoto roku se předsednictvo MDH usneslo na navýšení členských příspěvků, které se neměnilo dvě dekády.

NOVÝ ČLENSKÝ PŘÍSPĚVEK 2024

200 Kč

pro seniory a nezaměstnané s časopisem ČAS v pdf formátu rozesílaném na e-mail

250 Kč

pro seniory a nezaměstnané s časopisem ČAS rozesílaným poštou v tištěné podobě

300 Kč

pro pracující a všechny ostatní s časopisem ČAS v pdf formátu rozesílaném na e-mail

350 Kč

pro pracující a všechny ostatní s časopisem ČAS rozesílaným poštou v tištěné podobě

zdarma

studenti (v případě elektronické podoby časopisu ČAS, jinak za poplatek 50 Kč), povinné výtisky a sponzoři

Zároveň abychom mohli časopis ČAS udržet tak jako doposud i v tištěné podobě (alespoň v takovém formátu), bylo rozhodnuto o nákladu 2x do roka (jaro/léto a podzim/zima). Časopis tak bude vycházet na konci května a na konci listopadu. Čtenáři však nebudou nikterak ochuzeni o obsah, bude se vždy jednat o zdvojené číslo s výrazně větším obsahem. Toto opatření nám ušetří dostatek financí za tisk a rozesílku, které potřebujeme na pokrytí dalších potřeb.

Přes všechny letošní problémy a trable se nám ovšem daří udržet a dále rozvíjet 3 nejdůležitější a stěžejní činnosti:

- Tou zcela zásadní je literární soutěž pro mladé studenty z projektu Masaryk do škol. Po covidu a loňském krizovém roce jsme výrazně zapracovali a podařilo se nám do letošního XVI. ročníku sehnat přes 100 soutěžních prací a stejně tak rozšířit i počet soutěžících škol. Jedná se o dvojnásobek oproti předcházejícímu roku a tímto směrem chceme pokračovat. Zároveň se nám podařilo získat hned 8 sponzorů této soutěže, kteří tak výrazně pomohli k zajištění důstojného ocenění studentů.

- Další velmi výraznou a viditelnou aktivitou pro MDH je celkové působení Kopřivnického klubu TGM, který mimo nespočet svých aktivit každý rok pořádá již velmi tradiční publicisticko-diskusní pořad pod názvem „Kopřivnické pressování“ s celou řadou významných osobností. Letos v říjnu se v kulturním domě v Kopřivnici uskutečnil již 25. ročník. Není náhodou, že díky tomuto klubu máme polovinu soutěživých v literární soutěži právě z Moravskoslezského kraje.

- Neméně významný je pro nás i náš momentálně jediný zahraniční klub T. G. Masaryka v Užhorodě, který zde působí již čtvrt století. Přes všechna úskalí, která přináší současná válka na Ukrajině, je klub díky osobě jejího předsedy Ivana Latka neobyčejně aktivní. Nejenom že udržuje, ale i dále rozšiřuje povědomí o osobě našeho prvního prezidenta Masaryka a celé české kultuře mezi širokou ukrajinskou veřejností.

Nyní všichni v předsednictvu MDH usilovně pracují na tom, aby nejenom politická reprezentace, která momentálně rozhoduje o našem dalším bytí či nebytí, viděla, jaký obrovský kus práce je za námi, ale i jaké vize a plány máme do budoucna. Snažíme se hledat podporu pro naše působení i v soukromém sektoru a odvázat se tak od naprosté závislosti na státním rozpočtu (kde jak všichni víme, není a dlouho nebude situace příznivá) či drobných členských příspěvcích. Po roce mého působení v ekonomickém sektoru MDH mohu konstatovat, že zde do budoucna vidím naději a již se první náznaky objevují. Cesta to však bude ještě velmi dlouhá a těžká, nicméně je to zcela nezbytné pro budoucnost MDH.

Vážení členové, přátelé, naši podporovatelé a sympatizanti. Zůstaňme silní a odvážní, hledejme nové možnosti a věrme v naši budoucnost, doba není lehká, ale společnými silami a s vaší podporou vše úspěšně překonáme. Věřím, že ani vy, ani politická reprezentace nenechá Masarykovo demokratické hnutí padnout a nedovolí zničit odkaz Václava Havla, který naši organizaci před 34 lety založil.

Přeji vám všem vše dobré v novém roce 2024!

místopředseda MDH
ERIK LUKAS

VÁCLAV HAVEL A MASARYKOVO DEMOKRATICKÉ HNUTÍ

Prezident Václav Havel a MDH v devadesátých letech

Autorita Václava Havla jako vůdce listopadové „sametové revoluce“ byla nezpochybnitelná. Potvrzovalo nám to nejen vysílání již nerušené „Svobodné Evropy“ i „Hlasu Ameriky“, ale rovněž i pracovnice DK Trutnov (organizující v osmdesátých a devadesátých letech naše vědeckotechnické semináře v Poděbradech), které byly o dění na krkonošském Hrádečku Václava Havla dobře informovány. Byl to zejména on, kdo horečně pracoval na svolání Občanského fóra. **Provolání Občanského fóra** bylo přijato na jeho ustavujícím shromáždění při setkání v hledišti pražského Činoherního klubu dne 19. 11. 1989 ve 22 hodin.¹

V prohlášení OF bylo též uvedeno, že „práce tohoto fóra se účastní Charta 77, Československý helsinský výbor, Kruh nezávislé inteligence, Hnutí za občanskou svobodu, Artforum, Obroda, nezávislí studenti, Československá demokratická iniciativa, VONS, Nezávislé mírové sdružení, Otevřený dialog, československé centrum PEN klubu, někteří členové Československé strany socialistické, Československé strany lidové, církví, tvůrčích a jiných svazů, někteří bývalí i současní členové KSČ a další demokraticky smýšlející občané. Občanské fórum se cítí být způsobilé okamžitě jednat se státním vedením o kritické situaci v naší zemi, vyjadřovat aktuální požadavky veřejnosti a jednat o jejich řešení.“

Provolání formulovalo 4 požadavky „aby“:

- ihned odstoupili ze svých funkcí ti členové předsednictva ÚV KSČ, kteří jsou bezprostředně spojeni s přípravou intervence pěti států Varšavské smlouvy z r. 1968 a kteří jsou odpovědní za mnohaletou devastaci všech oblastí společenského života u nás.²
- ihned odstoupil první tajemník ÚV KSČ v Praze Miroslav Štěpán a federální

¹ Občanské fórum jako mluvčí té části československé veřejnosti, která je stále kritičtější k politice současného československého vedení a která byla v těchto dnech hluboce otřesena brutálním masakrem pokojně manifestujících studentů.

² Jmenovitě jde o Gustáva Husáka, Miloše Jakeše, Jana Fojtíka, Miroslava Zavadila, Karla Hofmanna a Aloise Indru. Zlobná politika těchto lidí, kteří po léta odmítali jakýkoli demokratický dialog se společností, zcela zákonitě vyústila do hrůzných událostí posledních dnů.

ministr vnitra František Kincl, kteří jsou odpovědni za všechny zásahy, které policie v posledních měsících provedla proti pokojně manifestujícím občanům.

- byla ustavena komise, která konkrétně vyšetří tyto zásahy, zjistí jejich viníky a navrhne jejich potrestání. V této komisi musí být zástupci Občanského fóra.
- byli okamžitě propuštěni všichni vězňové svědomí, včetně těch, kteří byli zadrženi v souvislosti s posledními manifestacemi. Občanské fórum žádá, aby toto svolání bylo publikováno v oficiálních československých sdělovacích prostředcích.

Provolání OF jeho autoři³ zakončili větou:

„Občanské fórum se domnívá, že jeho vznik a práce odpovídá vůli 40 tisíc dosavadních signatářů petice Několik vět, a je otevřeno všem složkám a silám československé společnosti, kterým záleží na tom, aby i naše země začala pokojným způsobem hledat cesty k demokratickému společenskému uspořádání, a tím i k hospodářské prosperitě.“

K zakládajícím členům OF patřil rovněž Michael Žantovský, jehož otec byl rovněž členem prvního předsednictva Masarykova demokratického hnutí; vystupoval jako tiskový mluvčí OF. **Michael Žantovský** se stal v letech 1990 až 1992 rovněž mluvčím pana prezidenta Václava Havla a 1992 až 1997 velvyslancem ČR ve Spojených státech.

Václav Havel a další představitelé OF promluvili poprvé k širší veřejnosti v úterý 21. listopadu 1989 na Václavském náměstí v Praze z balkonu nakhadatelství Melantrich, čímž prakticky zahájili „sametovou revoluci“. A tyto třístatisícové demonstrace vystřídalý po pátku dvě víkendové „milionové“ na letenské pláni. A pondělní 28. listopadu 1989 opět na Václavském náměstí, nejen s Václavem Havlem, Jiřím Černým, Martou Kubišovou, Václavem Malým, ale také s Karlem Krylem a Alexandrem Dubčekem. K svolání OF se připojovaly tisíce občanů z továren, úřadů a zejména škol, v nichž byly „odbočky“ OF ustavovány (autor podepsal svolání OF dokonce dvakrát, nejprve na Filosofické fakultě UK a poté, když byla odbočka ustavena na Fakultě strojní ČVUT). Přirozeným lídrem OF byl od jeho ustavení Václav Havel, který byl však vystřídán vzhledem ke kandidatuře na prezidenta republiky Petrem Pithartem (15. prosince 1989). Cílem bylo, jak Václav Havel zdůraznil, dovést zemi ke svobodným demokratickým volbám. A k tomuto úsilí se připojilo také jím založené Masarykovo demokratické hnutí, zamýšlené, na rozdíl od OF, od počátku jako nepolitické. Na fakultě jsme již v průběhu listopadu vyrobili

³ Za Občanské fórum: Ing. **Rudolf Battěk**, Petr Čepek, **Václav Havel**, Milan Hruška, prof. dr. Milan Jelínek, Milan Kňazko, dr. Lubomír Kopecký, CSc., **Jiří Křížan**, **Václav Malý**, **Martin Mejstřík**, Petr Oslzlý, doc. dr. **Libor Pátý**, CSc., Jana Petrová, **Jan Ruml**, prof. **Věnek Šilhán**, Ondřej Trojan, ing. Josef Vavroušek, CSc., **Saša Vondra**. Zvýrazněna jsou jména osobností, s nimiž autor jednal osobně ohledně MDH, MAP či EH v ČR.

velký transparent „**HAVEL WELL**“, používaný při besedách v posluchárnách na jeho podporu při kandidatuře na prezidenta republiky. Snad první, kdo zjišťoval možnosti kandidatury Václava Havla na hlavu státu, byl již v roce 1988 pozdější ministr kultury a nadšený podporovatel Masarykova demokratického hnutí a šířitel Masarykových myšlenek Pavel Tigrid, který později též několikrát navštívil „naše“ výstavy „Herbert Masaryk“ (1993) a „TGM, člověk a umění“ (1995), v ÚLUV na Národní třídě, které Václav Havel již jako prezident ČR zahajoval. Ve svobodných volbách v červnu 1990, k nimž OF dovedl novinář a publicista Jan Urban (Petr Pithart se stal mezitím předsedou vlády ČR), kandidovalo Masarykovo demokratické hnutí pod hlavičkou OF jako „nepolitické“, spolu s nestraníky a čtrnácti politickými subjekty (Agrární strana při OF, Československá demokratická iniciativa, ODA, KAN, Klub socdem OF, Čs. strana humanistické internacionály, Křesťansko-sociální strana, Hnutí za občanskou svobodu, Obroda, OF Ukrajinců, Levá alternativa, Romská občanská iniciativa, Strana obrany kultury, Transnacionální radikální strana). A v atmosféře „sametové revoluce“ vznikl i základní dokument zrodu MDH v Savarinu Na Příkopě nazvaný „**Deklarace Masarykova demokratického hnutí**“, kterou se zakladatelem č. 1 dr. Emilem Ludvíkem (obdržel členský průkaz č. 1) podepsali jako „první“ již v listopadu 1989 Václav Havel i Alexandr Dubček. Václav Havel byl tehdy představitelem Koordinačního centra OF, které sídlilo na rohu Václavského náměstí a ulice 28. října (resp. Jungmannovy ulice a Národní třídy).

Nezapomenutelný byl chladný 29. prosinec 1989, kdy byl federálním shromážděním Václav Havel ve Vladislavském sále (kde též pronesl **prezidentský slib**) zvolen prezidentem republiky a pronesl z balkonu na III. hradním nádvoří první projev ke shromážděným občanům jako hlava státu. Víze „z Hrádečku na Hrad“ se tak naplnila. Panu prezidentovi a po jeho boku stojící jeho ženě, nezapomenutelné paní Olze, jsme s jásotem zamávali. Shromážděná veřejnost „skandovala“: „Ať žije prezident Havel!“ Vystáli jsme dlouhé fronty, abychom mohli učinit zápis do pamětních listin.

V novoročním televizním projevu pronesl krom usednutí do Masarykova křesla též pravdivou památnou větu „naše země nevzkvétá“. Ta je i dnes platná, přestože se mnohé změnilo k lepšímu, a je často připomínána (někteří lidé dnes zapomínají na dříve neustále rozkopané chodníky a ulice měst, opadané fasády domů a velmi špatnou ekologickou situaci, nedostatek bytů, aut i dnes běžného zboží, na svobodu vyjadřování a volného pohybu nehledě). A pomocí Václavu Havlovi v obnovení demokracie na základě tradic Masarykovy první republiky přerušenu dvěma totalitami se snažilo i naše Masarykovo demokratické hnutí. Na základě jeho nepolitické politiky a vyrovnání se s totalitní minulostí (připomeňme, že Václav Havel, poté co se stal prezidentem republi-

ky, zrušil spontánně vznikající „Společnost Václava Havla“; nechtěl tak propagovat svou osobu, zatímco MDH morálně podporoval a považoval za vhodné pro novou občanskou společnost). Probíhaly rehabilitace a také restituce, které však vzhledem k okolnostem nebyly dotaženy do konce. Na ČVUT v Praze, kde **Václav Havel** v době existence Fakulty ekonomického inženýrství rovněž studoval a byl tak vlastně naším starším spolužákem (v letech 1955 až 1957, což potvrdila i paní Ing. Miroslava Klímová, zakládající členka MDH, absolventka FEI ČVUT, která též propagovala TGM v rodných Říčanech; pojmenování náměstí, pomník TGM), došlo k výměně vedení a rektorem se stal prof. Stanislav Hanzl (autorův dobrý kamarád), který se též účastnil již „Palachova týdne“. Na UK se ujmul funkce rektora prof. **Radim Palouš**, disident a velký příznivec MDH i EH. Řešil se odchod sovětských okupačních vojsk, možnost vstupu do NATO a EU. Ale velkým problémem byla i otázka státních symbolů a hrozícího rozdělení republiky. Pan prezident měl hodně starostí a prakticky žádný volný čas.⁴ A proto svou další podporu MDH, po návrhu a podepsání jeho deklarace, vyjadřoval zejména „morálně“, kdy oceňoval potřebu demokratických organizací a občanských sdružení. Na pozdějších podvečerech MDH v Divadle Kolowrat jej zastupovali zejména kancléř **Ivan Medek** či herec **Jan Kačer**. Neskryval nedostatky a snažil se nám dodávat odvalu při budování nové občanské společnosti. Významný projev Václav Havel pronesl na zcela zaplněném **Staroměstském náměstí v Praze 25. února 1990**, v němž připomenul únorový puč v roce 1948 slovy: „Tenkrát bylo mrazivo, dnes svítí slunce“. Podpořit pana prezidenta jsme v průvodu s demokratickými občany šli ještě několikrát, nejen na Staroměstské náměstí či do Lán, ale i na Pražský hrad. Pan prezident působil osobně jako velmi skromný člověk nejen ve svých proslovech, ale i v osobním životě (měli jsme možnost navštívit i jeho velmi skromně zařízený byt v Lánském zámku, kde se rovněž, podobně jako na Pražském hradě, snažil napravit deformace způsobené jeho předchůdci). Významný projev měl tehdy i v Kongresu USA, který mu dodal další mezinárodní prestiž. Pozval řadu významných zahraničních představitelů vč. amerického prezidenta George Bushe (byli jsme očitými svědky jejich společného vystoupení na Václavském náměstí v Praze), z nichž vynikla návštěva Svatého otce papeže Jana Pavla II., který se během homilie na Letenské pláni 21. dubna 1990 také omluvil za upálení mistra Jana Husa. Na letišti jej Václav Havel uvítal slovy: „Nevím, zda vím, co je to zázrak...“. A víme, že to nebyla jeho návštěva, jako hlavy katolické církve, poslední (1995 Olomouc, 1997 Hradec Králové).⁵

⁴ Václav Havel: *Prosím stručně – Rozhovor s Karlem Hvizďalou*, poznámky, dokumenty, Gallery, 2006 (pokračování „knižního rozhovoru“ s Karlem Hvizďalou), ISBN 80-86990-00-1

⁵ V dubnu roku 1974 se jako krakovský arcibiskup spolu s arcibiskupem Františkem Tomáškem, vídeňským kardinálem Franzem Königem a berlínským kardinálem Alfrem-dem Bengschem

Ustavující shromáždění Masarykova demokratického hnutí se za účasti zakládajících členů, sdělovacích prostředků a významných osobností sešlo 24. května 1990 ve velkém sále paláce Sylva-Taroucca (tehdy Klub školství Na Příkopě 10) a zvolilo předsedou MDH doktora Emila Ludvíka, s jehož volbou byl pan prezident velmi spokojen. Současně tam bylo ve velkých prostorách prvního patra sídlo a sekretariát Masarykova demokratického hnutí (Na příkopě 852/10, 110 00 Praha 1). Ještě v témž roce přijala, zejména působením autority Václava Havla, čestná členství MDH řada světových osobností (např. George Bush starší, Margaret Thatcherová, Chajim Herzog, François Mitterrand, Thomas Klestil, Madeleine Albrightová). O deset let později přijal „Čestnou medaili T. G. Masaryka“ MDH prezident George Walker Bush mladší. Z našich osobností přijali tehdy (1990) čestné členství např. Rafael Kubelík, Rudolf Firkušný, Anna Masaryková, Herberta Masaryková, Vlasta Chramostová, František kardinál Tomášek, Radim Palouš, Alexander Dubček a Václav Havel. Rozvíjela se kulturní činnost, která pokračovala i po rozdělení Československa 31. prosince 1992 v samostatné České republice.

A jak došlo k rozdělení, které nikdo z demokratů nechtěl, přestože je připouštěl (např. Ján Čarnogurský a do určité míry i Petr Pithart, velký příznivec MDH). V červnových svobodných volbách zvítězilo OF (na Slovensku spřízněné VPN) a nové Federální shromáždění zvolilo 5. července 1990 Václava Havla prezidentem republiky podruhé. Další volební období bylo navrženo jako zkrácené, do roku 1992. S Václavem Havlem jsme se potkávali v té době nejen při individuálních jednáních členů MDH, ale rovněž na pietním místě v Lánech, kdy si s námi a vnučkami Masarykovými dokonce zazpíval národní hymnu. Pietní akce v březnu a v září u hrobu TGM konal již jako disident v době normalizace, většinou s vnučkami Masarykovými Annou a Herbertou, americkým velvyslancem (např. John Matlock) a Masarykovými legionáři.⁶ Na akce na Pražském hradě nám jeho sekretariát zasílal jmenovitě krásné prezidentské pozvánky. Vždy však nám připomínal, že bychom měli prezidenta Osvoboditele méně „zbožňovat“ a více studovat. Významnou roli v procesu „demokratizace“ hrálo tehdy i znovuodhalení Masarykových pomníků, jichž se pan prezident se zástupci MDH osobně účastnil (Hodonín, Olomouc, Brno). Masarykovi byl odhalen pomník i v Bratislavě. Bohužel se objevila znovu otázka rozdělení republiky (k čemuž šachista Luděk Pachman poznamenal:

zúčastnil litoměřického pohřbu tragicky zesnulého kardinála Štěpána Trochty. Přes zákaz komunistické státní bezpečnosti na pohřbu také veřejně promluvil. Kromě Litoměřic navštívil tehdy i Olomouc.

⁶ V době normalizace se bylo možné v té době (7. březen, 14. září) dostat na Lánský hřbitov pouze po předložení občanského průkazu a zapsání VB hlídkou s příslušnými následky (např. v zaměstnání či bydlišti), hlídky byly nejen v Lánech a Na Slovance, ale rovněž v blízkém Vašířově.

„Proč bychom se dělili, když jsme za první republiky byli o Podkarpatskou Rus větší“) a **Václav Havel se postavil jednoznačně na stranu zachování společného státu**, stejně jako většina obyvatel naší republiky, jak předpokládala i „Deklarace Masarykova demokratického hnutí“. Společný česko-slovenský týdeník Mosty vydal výzvu k zachování společné republiky. Úderem do tváře všem demokratům však bylo napadení prezidenta Václava Havla 14. března 1991 na bratislavském náměstí SNP davem (malá holčička dokonce kopla poradce pana prezidenta Jiřího Křížana se slovy „nech žije Tiso“) a druhé napadení tamtéž při projevu v den výročí vzniku Československa 28. října téhož roku.

Ve volbách 5. a 6. června 1992 zvítězila pravicová ODS a na Slovensku nacionalistické HZDS. OF jako celek, již nekandidovalo. Václav Havel v červenci odstoupil předčasně z prezidentské funkce (ještě před vypršením prezidentského mandátu) poté, co nebyl Federálním shromážděním zvolen a usoudil, že rozdělení republiky je nevyhnutelné.

Přestože problémy byly, proběhlo rozdělení republiky velmi klidně a k 1. lednu 1993 vznikla samostatná Česká republika a Masarykovo demokratické hnutí pokračovalo ve své kulturně vzdělávací činnosti dále bez přerušení. **Prezidentem nové republiky** byl již 26. ledna 1993 zvolen Václav Havel, s nímž MDH nepřerušilo kontakty (přání k 56. narozeninám 5. října 1992 a k Václavovi 28. září 1992). Pokračovaly vyzvané přednášky o Masarykovi na školách, uskutečnil se autokarový zájezd po stopách T. G. Masaryka ve Švýcarsku, rozvíjela se činnost Klubů TGM 10, vznikly pravidelné podvečery MDH v Divadle Kolowrat a pod patronátem prezidenta Václava Havla se připravovala velká souborná výstava o životě a díle českého malíře Herberta Masaryka, staršího syna prezidenta Osloboditele. Počet členů Masarykova demokratického hnutí přesáhl 2000 a bylo zřízeno, kromě hlavního výboru předsednictva, ještě „prezídium“ MDH. Pro práci na přípravě výstavy byly zřízeny komise výstavní a finanční. A také komise pro přípravu prvního celostátního sněmu MDH. Podařilo se obnovit vydávání Masarykovského časopisu ČAS v původním formátu jako periodického občasníku. V edici Hlas bylo zahájeno vydávání knih z okruhu TGM. Další aktivity vyplývaly také z volně přidruženého členství v Evropském hnutí v ČR, zejména aktivní účastí na konferencích Evropské hodnoty demokracie a výchovy po zkušenostech s komunistickou totalitou na Karlově a Masarykově univerzitě. Na půdě MDH vznikl rovněž Výbor pro postavení pomníku TGM v Praze vedený dr. Františkem Sedláčkem, který se stal později Nadací (28. září 1994, s ideovým cílem postavit Masaryka v okolí Hradu).

Práce na přípravě souborné **výstavy díla Herberta Masaryka**, které začaly již v roce 1992, počítaly se spoluprací obou vnuček prezidenta Ma-

saryka a po zvolení **Václava Havla** i účastí Kanceláře prezidenta republiky. Při osobních jednáních s novým panem prezidentem v této době, kdy musel čelit, podobně jako jeho dva slavní předchůdci T. G. Masaryk (v roce 1918) a Edvard Beneš (roku 1938 a 1946), situacím plynoucím ze skutečnosti, že se nám zmenšil stát, překvapil svým klidem, s nímž hodlal vzniklé problémy řešit. Také na evropské i světové úrovni. Využili jsme každé chvíle, kdy nám pomáhal nacházet cestu při uplatňování Masarykovské demokracie v nově utvářené společnosti. Poučné, přínosné a zajímavé bylo i setkávání se s jeho blízkými spolupracovníky, s knížetem Karlem Schwarzenbergem, nezapomenutelným Ivanem Medkem, Jaroslavem Šafaříkem, prof. Janem Šolcem, roztockým Ladislavem Kantorem, Ladislavem Špačkem a dalšími. A také s vnučkami prezidenta Masaryka, které pro výstavu jako dcery českého malíře nejen obrazy vybíraly, ale i zapůjčily. 10 Nezapomenutelná je pro mne také pracovní návštěva výstavní komise (J. Čulík, V. Preclík, M. Vlk) ve vzorně květinami vyzdobeném bytě v malostranské Cihelné ulici paní dr. Anny Masarykové v den jejích narozenin 3. dubna 1993. K humorným příhodám přípravy výstavy patří, že jsme i některé rozměrnější obrazy přenášeli ručně a vznikla tak „stěhovací parta docent plus docent“ (Bořivoj Petrák, Vratislav Preclík), přičemž cestu od Městské knihovny turisty přeplněnou Husovou ulicí na Národní třídu pro obraz „Chalupa u cesty“ razil režisér Pravoslav Čáp. Náš původní úmysl byl uspořádat vernisáž výstavy v prostorách ÚLUV na Národní třídě v den narozenin pana prezidenta **Václava Havla** 5. října 1993, ten však doporučil zahájení o týden později. A ve svém přeplněném kalendáři si vymezil od 17. hod. na výstavu Herberta Masaryka časový interval. Totéž přislíbily obě dcery Herberta Masaryka. Nadešlo úterý 12. října 1993 a pan prezident tuto výstavu zahájil. A také si ji prohlédl. Bylo mi velkou ctí, že jsem mohl pana prezidenta částí výstavy provádět a odměnou nám (autorovi a manželce Jitce) bylo nejen jeho poděkování, ale i podpisy se srdíčkem do našich katalogů. My jsme panu prezidentovi rovněž poděkovali za návštěvu a morální podporu. Následné čtvrtční podvečery s kulturním programem moderoval Jan Kačer a hudební část zajišťoval prof. Miloslav Malý. V pořadech vystoupili také hrabě J. Kolowrat, D. Baufort, Antonín Přidal, V. Komárek, obě vnučky Masarykovy, prof. Jiří Kotalík starší, který jako ředitel Národní galerie zpracoval námět výstavy, autorka scénáře dr. Eva Kosáková-Medková a další. Jako členové výstavní komise jsme se nezištně střídali v pořadatelské službě ve volném čase až do konce ledna 1994. Podářilo se vystavit 150 obrazů a kreseb tohoto dosud opomíjeného umělce.

Zhodnocení výstavy s oficiálním poděkováním panu prezidentovi a organizátorům bylo provedeno na zasedání Hlavního výboru MDH v Klubu techniků na Novotného lávce č. 5 v Praze 7. června 1994, kde byla také provedena vol-

ba nových členů hl. výboru, předsednictva a revizní komise⁷. Stanovy MDH byly doplněny (z 25. července 1990, čl. IV. Orgány MDH, 3/ předsednictvo, bod 2/: „Výkonným orgánem předsednictva je 11členné prezidium, jehož členy jmenuje a odvolává předsednictvo svým usnesením“). Doporučení dostalo též konání dalších kulturních podvečerů v Divadle Kolowrat, účast členů předsednictva referáty na první konferenci „Evropské hodnoty demokracie a výchovy po zkušenostech s komunistickou totalitou“, konané v prostorách UK a Karolína 12. až 14. září 1994, konání další velké výstavy „T. G. Masaryk – Filosof a politik“ (název byl později změněn na „**T. G. Masaryk – Člověk a umění**“), opět ve výstavní síni ÚLUV na Národní třídě v Praze s předpokládaným zahájením panem prezidentem koncem února 1995, vydání č. 5 ČASu o XII. Vsesokolském sletu, jenž shlédl na Masarykově státním stadionu v červenci 1994 pan prezident **Václav Havel** i spolupráce na vydání publikací o TGM a MDH pro naše členy v zahraničí (Ing. Cincibus, doc. Petrák, doc. Hořec). Oceněny byly i vyzvané přednášky o TGM na středních i základních školách (JUDr. Zdeněk Koňák, doc. Vratislav Preclík, doc. Bořivoj Petrák). Byla též ustavena sjezdová komise pro přípravu prvního sněmu MDH (s předpokládaným konáním 21. 11. 1995 v sále Ministerstva obrany ČR, s pozváním pro pana prezidenta Václava Havla), jejímž předsedou jsem byl zvolen.

Od 28. února až do 10. dubna 1995 patřila výstavní síň ÚLUV v Praze na Národní třídě opět Masarykovu demokratickému hnutí, jež tam uspořádalo další výstavu „T. G. Masaryk – Člověk a umění“, kterou prezident Václav Havel slavnostně otevřel (udělal si v podvečer „čas“ a počkat tehdy musel i následný prezident pan profesor Václav Klaus). Prostor ÚLUV zpřijemňovala rozprašovanými vonnými spreji paní JUDr. Dagmar Křikavová i paní Marie Buchvaldková z MDH a můžeme potvrdit, že se na výstavě našemu oblíbenému panu prezidentovi líbilo. Výstavní komise pracující nezištně zůstala stejná (Jiří Čulík, Pravoslav Čáp, Ing. Miloslav Narovec, Bořivoj Petrák, architekt M. Vlk, Vratislav Preclík, Jaromír Hořec), libreto zpracovali prof. **Vít Vlnas**, J. Machalický, J. Brabcová, L. Jůn a J. Šetřilová, kteří se soustředili především na důležité a mnohdy i neznámé dokumenty Masarykova života až po „to kalné ráno“ 14. září 1937, kdy se s ním národy Československa důstojně rozloučily způsobem, který znamenal i přísahu věrnosti jeho demokratickým humanitním ideálům. Další část tvořila umělecká díla, litografie, sochy i artefakty spjaté s Masarykovou osobností. Zápisy v pamětní knize, včetně dětí a školní mládeže, svědčí o hlubokém zájmu o Masarykovo dílo i jeho filosofický a státnický

⁷ Bylo třeba doplnit orgány MDH za členy, kteří vzhledem k pracovnímu zaneprázdnění z předsednictva (např. JUDr. Ivana Janů, Jiří Čulík, zůstali však členy hlavního výboru) nebo HV (např. herec Jiří Bartoška, ministr Josef Lux) odstoupili, viz Zápis ze zasedání Hlavního výboru Masarykova demokratického hnutí dne 7. července 1994.

odkaz. Oblíbené čtvrtky s TGM na výstavě uvedl podvečer 9. března 1995 se spisovateli, kdy jsme uvítali Jaromíra Hořce, Evu Kantůrkovou, Františka Kautmana, Františka Kožíka, Františka Nepila, **Jiřího Stránského** a v dalších pořadech vystoupili architekti, výtvarníci, hudebníci a herci (**Josef Abrahám**, **Svatopluk Beneš**, Vlastimil Venclík). Bohatý byl i hudební doprovod včetně zpěvu (E. Charvátová, Karel Berman, České smyčcové trio, Smetanovo kvarteto) a všední dny na výstavě doplňovali členové výstavní komise promítáním videosnímků z „Hledání ztraceného času“ (o TGM) Karla Čáslavského, který se výstavy rovněž zúčastnil. Značnou pozornost věnoval výstavě i ministr kultury **Pavel Tigrid**.

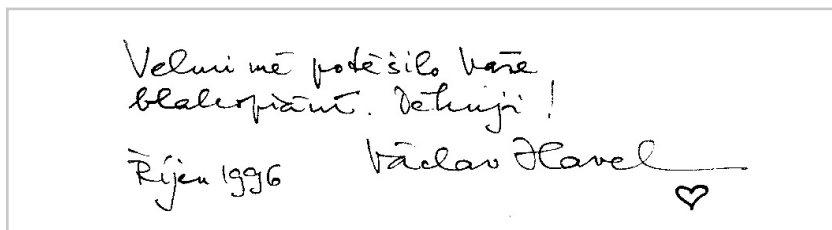
Na několikadenní 2. konferenci „Evropské hodnoty demokracie a výchovy po zkušenostech s komunistickou totalitou“ konané v září 1995 v Brně na Masarykově univerzitě (v prostorách Filosofické fakulty) jsem se blíže seznámil se zajímavými osobnostmi ve vztahu k TGM i MDH. Byli to zejména prof. Jaroslav Mezník, prof. Eduard Pachman (bratr šachového velmistra Luďka Pachmana), doc. MUDr. Jaroslava Moserová se svým manželem, jež se aktuálně vracela z výkonu funkce velvyslankyně v Austrálii (projevila zájem pracovat pro MDH), PhDr. Rostislav Kořa,⁸ historik PhDr. Vratislav Vaníček (ze stavební fakulty ČVUT v Praze) a noví pracovníci Masarykova ústavu AV ČR.

Již 3. října 1995 zasedala sjezdová komise (Na Příkopě 10) a 12. října 1995⁹ prezidium MDH, jejichž hlavním tématem a programem byl „Sjezd (1. sněm) MDH“ ve velkém sále Na Valech na Hradčanech. Dr. Ludvík požádal předsedu komise finanční ing. M. Narovce, aby vyplatil jednorázovou odměnu podle návrhu tajemníka výstavy Jiřího Čulíka obětavým pracovním sekretariátu MDH za jejich práci (Marii Buchvaldkové, Bohumile Weissové a dr. Dagmar Křikavové). Předseda informoval o práci sjezdové komise a navržený program sjezdu a pozvánku dal k odsouhlasení. Byl schválen tisk 750 pozvánek pro delegáty a návrh pohoštění účastníkům. A také **pozvánka pro prezidenta republiky** a významné hosty (účast potvrdil např. pan generál Tomáš Sedláček, předseda ČsOL, který přednesl na sněmu zajímavý „legionářský“ projev). Současně bylo pro stanovy navrženo používat v dalších letech název „Sněm“. Byly podrobně řešeny otázky volby hlavního výboru a předsednictva.

⁸ Dr. Rostislav Kořa z filosofické fakulty UK a paní doc. Jaroslava Moserová přechovávali v době totality obě posmrtné masky Jana Palacha sňaté Olbramem Zoubkem v lednu 1969; doc. Moserová v souladu s myšlenkou Václava Havla projevila zájem stát se předsedkyní Masarykova demokratického hnutí; v březnu 2005 byla na třetím sněmu MDH zvolena místopředsedkyní.

⁹ Zápis ze zasedání prezidia Masarykova demokratického hnutí dne 12. října 1995; přítomni: doc. Jaromír Hořec, Dr. Zdeněk Koňák, JUDr. Dagmar Křikavová, Dr. Emil Ludvík, Ing. Miroslav Narovec, doc. Vratislav Preclík, Dr. František Sedláček, Dr. Ka-rel Svoboda, omluveni: JUDr. Rudolf Fendrych, doc. MUDr. Michael Halaška, Petr Kadlec, JUDr. Josef Patejdl, doc. Bořivoj Petrák, JUDr. Jan Pixa.

Po volbě členů hlavního výboru se tento sejde, aby zvolil předsednictvo MDH zakroužkováním v kandidátní listině předsednictva (29 kandidátů), která byla již přílohou zápisu tohoto prezidia. Dále byl odsouhlasen návrh kandidátů funkcionářů předsednictva MDH.¹⁰ Předsednictvo se později sejde v salonku, aby zvolilo ze svého středu předsedu, místopředsedy a ústředního tajemníka. A den sjezdu (prvního sněmu MDH), právě v dobu 145. výročí narození paní Charlotty Garrigue Masarykové, nastal.

Pohled do sjezdového sálu v Praze Na Valech 1 před zahájením sněmu MDH 21. listopadu 1995 byl velmi příjemný, téměř plno. Ze všech krajů naší republiky přijelo 220 delegátů. **Kancelář prezidenta republiky Václava Havla** zaslala předsedovi Emilu Ludvíkovi a sjezdu dopis, z něhož vyjímáme: „Děkujeme Vám a všem členům Masarykova demokratického hnutí za úsilí a stálou pozornost celoživotnímu odkazu T. G. Masaryka. Prezident republiky je o vaši práci pravidelně informován a váží si jí. Vašeho sjezdu se bohužel nebude moci zúčastnit. **Dovolujeme si vás požádat o tlumočení pozdravů prezidenta republiky přítomným účastníkům**“. Pozdravný list zaslal také předseda Parlamentu ČR Milan Uhde, představitelé Univerzity Karlovy, Masarykovy akademie a významných demokratických organizací se zúčastnili osobně. A jak sněm dopadl a co tomu řekl pan prezident v nadcházejícím jubilejním roce svém (1996, přáli jsme mu zejména k jubileu 5. října osobně i za MDH) a také mém i ministra Jana Masaryka, o tom zase někdy příště. V tom roce rozvoje klubů TGM¹¹ i létech následných byla spolupráce s panem prezidentem nejtěsnější.

VRATISLAV PRECLÍK

¹⁰ Na místo předsedy byl navržen Dr. Emil Ludvík, místopředsedy Egon Lánský, prof. PhDr. Milan Machovec, JUDr. Josef Patejdl a doc. Ing. Vratislav Preclík, ústředního tajemníka doc. MUDr. Michael Halaška; ti budou rovněž členy sjezdového předsednictva sjezdu, jehož průběh bude moderovat předseda JUDr. Antonín Sum; předsednictvo sjezdu doplní doc. Jaromír Hořec, JUDr. Jaroslav Jelínek, JUDr. Dagmar Křikavová, Tatijána Lukešová, JUDr. Jan Pixa, PhDr. Karel Svoboda a Vlastimil Venclík. Organizačně zajistí paní tajemnice Marie Buchvaldová (viz Zápis ze zasedání prezidia MDH a sjezdové komise dne 16. listopadu 1995).

¹¹ Sazovský, Lubomír. Proslov k poslednímu rozloučení s Pavlem Pecháčkem ve Svatovítské katedrále: ČAS č. 142, duben–červen 2023, roč. XXXI. ISSN1210-1648, str. 36–38.

Literatura:

MASARYK, Tomáš Garrigue: *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914–1918., Čin Praha 1925, 1930, 1936, 1938.*

PEKAŘ, Josef. *Masarykova česká filosofie. Český časopis historický. 1912, roč. XVIII, čís. 2, s. 170–208. (ISSN 0862-4356). Masarykova česká filosofie. Praha: Historický klub, 1927.*

PRECLÍK, Vratislav. „Toulky historií Masarykova demokratického hnutí aneb 30 let jeho existence“, in *Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, leden–březen 2021, roč. XXIX., čís. 133. ISSN 1210-1648, str. 1–8.*

PRECLÍK, Vratislav. „Václav Havel a počátky MDH“, in *Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, červenec–září 2023, roč. XXXI., čís. 144. ISSN 1210-1648, str. 2–14.*

BARTUŠKA Václav. *Polojasno: Pátrání po vinicích 17. list. 1989. — Praha: Exlibris, 1990. — 251 c. ISBN 80-900090-1-8.*

BROD, Toman, et al. *Proč jsme v listopadu vyšli do ulic. Brno: Doplněk, 1999. 159 s. ISBN 80-7239-051-1.*

ČULÍK, Jiří. *Pozvánka na výstavu o TGM in Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, únor 1995, roč. III., čís. 11. ISSN 1210-1648, str. 2.*

KREJČÍ, Oskar. *Sametová revoluce. Praha: Professional Publishing, 2014. 160 s. ISBN 978-80-7431-138-3.*

OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky, str. 137, ISBN 978-80-86107-47-9, 2. vydání, SEB Praha 20129.*

JIROUS, Ivan Martin. *Pravdivý příběh Plastic People of the Universe. Studentské listy 1991.*

HAVEL, Václav. *O lidskou identitu. Úvahy, fejetony, protesty, polemiky, prohlášení a rozhovory z let 1969–1979, K vydání připravili V. Prečan a A. Tomský, Rozmluvy 1990.*

HAVEL, Václav. *Eduard: hra o jednom dějství., 1966. Diplomová práce. Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta.*

HEJDÁNEK, Ladislav. *Havel je uhlík: filosof a politická odpovědnost. Praha: Knihovna Václava Havla, 2009. 108 s. Sešity Knihovny Václava Havla, 3/09. ISBN 978-80-903518-7-5.*

KRIŠTOVÁ, Eda. *Václav Havel: životopis. 1. vyd. v ČSFR. Brno: Atlantis, 1991. 175 s., ISBN 80-7108-024-1.*

KALABA, Jan. *Zpráva z českého hudebního podzemí: Svědectví č. 62, s. 571–586.*

KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté: 50 nejvýznamnějších osobností veřejného života. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2307.*

PREČAN, Vilém. *Chronologický přehled 1936 - srpen 1989 hlavních údajů o životě, literárním díle, kulturní a společenské aktivitě Václava Havla [online]. vaclavhavel.cz. Dostupné online.*

ŽANTOVSKÝ, Michael. *Havel. 1. vyd. Praha: Argo, 2014. 564 s. ISBN 978-80-257-1213-9.*

PRECLÍK, Vratislav. *Masaryk a legie, 1. vydání, vázaná kniha, 219 str.* - vydalo nakladatelství Paris Karviná, Žižkova 2379 (734 01 Karviná) ve spolupráci s Masarykovým demokratickým hnutím, 2019, ISBN 978-80-87173-47-3.

SJEZD V DUCHU T. G. MASARYKA in *Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, prosinec 1995, roč. III., čís. 11. ISSN 1210-1648, str. 1–5.*

TGM, ČLOVĚK A UMĚNÍ (28. února – 10. dubna 1995) in *Čas: časopis Masarykova demokratického hnutí, prosinec 1995, roč. III., čís. 9. ISSN 1210-1648, str. 4–5.*

WITTLICH, Petr; KOSÁKOVÁ, Eva. *Herbert Masaryk: život a dílo: (1880–1915), katalog výstavy. Praha: Tvorba, Masarykovo demokratické hnutí, 1993. 48 s. ISBN 80-85386-67-4.*

Wikipedie: *Občanské fórum* 5. 8. 2023

Wikipedie: *Sametová revoluce* 6. 8. 2023

Za svobodu a demokracii I., Odpor proti komunistické moci, ISBN 80-7184-794-1, uspořádali Jaroslav Cuhra a Václav Veber, editor Pavel Klener, prorektor UK, Praha 1999, 333 str.

KOPŘIVNICKÉ PRESSOVÁNÍ 2023

19. 10. 2023

Kopřivnické setkávání občanů s osobnostmi společenského života v počátcích nazvané „Myšlenky „TGM a současnost“, později pořádané pod názvem „Kopřivnické pressování“ slavilo letos své dvacáté páté pokračování. Původně jsme chtěli věnovat pozvánku osobnostem veřejnoprávních médií, ale to se letos přes veškerou snahu nezdařilo. Zvolili jsme však téma zajímavější. Tématu, kterému se nikdo příliš nevěnuje.

Slovu loajalita. Tedy otázkám s tímto slovem souvisejícím, a to především, kde končí loajalita k někomu či k něčemu. Byli jsme rádi, že pozvání přijal bývalý hejtman Moravskoslezského kraje a v současnosti nezařazený poslanec dolní komory Parlamentu České republiky Ivo Vondrák. Pro mnohé kontroverzní osobnost kvůli jeho politickému rozhodnutí volit v prezidentských volbách Petra Pavla, ačkoli se jako člen hnutí ANO měl řídit doporučením své strany a volit Andreje Babiše. Stejně tak učinil i stranický kolega, primátor města Ostravy Tomáš Macura. V médiích se poté strhla veřejná debata právě o hranicích loajality, kdy vznikly dva tábory. Tábor odsuzující, a naopak schvalující toto rozhodnutí. Ještě zajímavějším se stala беседа tím, že do křesla hos-

ta tentokrát zasedl i dlouholetý komentátor těchto setkání, redaktor Českého rozhlasu Plus Radko Kubičko. Ten vnesl do tohoto tématu pohled médií.

Výsledkem debaty bylo to nejcennější. Ochota lidí a hostů naslouchat argumentům, které v médiích nezazní, ať už z důvodů času a prostoru, nebo z důvodů úmyslných. Možná tento pořad vyvolal v posluchačích více otázek než odpovědí, více pochybností o obrazu, který jsme si z předešlých informací vytvořili. Ale právě to je důvodem, proč bychom měli věnovat více času podrobnějším, mnohostranným informacím, než si onen obraz, nebo chcete-li postoj k událostem ve společnosti vytvoříme.

Letošní ročník také uvedly dvě významné výstavy. Rozsáhlá třídílná výstava „Evropská Unie-České předsednictví v Radě EU-Vize“, kterou uvedla a také osobně přivezla předsedkyně Společnosti přátel České bible Alena Maria Kubičková. Výstava svou podrobností a zpracováním vybízí k delšímu zastavení a poučení. Druhá výstava vyzdobila hlavní sál, ve kterém naše setkání probíhalo. Unikátní soubor panelů s dokumenty o osudech sochy T. G. Masaryka v Koprivnici byl první porevoluční výstavou, která o této anabázi sochy informovala veřejnost a jež se celá dochovala do dnešních dnů.

Dvacátý pátý ročník je úspěšně za námi. Doufejme, že se nám podaří pokračovat v těchto občanských diskusích i v letech následujících. Kultivovaná diskuse je přeci jedním ze základů demokracie.

LUBOMÍR SAZOVSKÝ

Na VZ Společnosti M. R. Štefánika

Na základě úzké spolupráce našeho Kopřivnického klubu Masarykova demokratického hnutí jsme dostali pozvánku na XXXI. Valné shromáždění Společnosti Milana Rastislava Štefánika, které se konalo v Trenčíně dne 21. 10. 2023.

Shromáždění jsem se zúčastnil spolu s manželi Šmajstrlovými. Vyjeli jsme cca v 7:30, abychom dorazili na jednání, které začínalo v 9:30 v Posádkovém domě pod Trenčinským hradem.

Ve vstupní hale při prezentaci nás přivítali místopředsedkyně Spol. MRŠ paní Mgr. Marika Gállová a předseda Spol. MRŠ Ing. Peter Novotňák, generál v. v.

Jednání zahájila nejdříve slovenská a po ní česká hymna. Po promítnutí krátkého filmu s myšlenkami MRŠ (na YouTube je možno jej shlédnout na této adrese: Generál Milan Rastislav Štefánik - Osloboditeľ - YouTube). Doporučuji ke shlédnutí. Po nezbytných procedurálních akcích se ujal slova předseda Spol. MRŠ Ing. Novotňák. Přednesl zprávu o činnosti Společnosti od posledního VZ a návrh plánu činnosti. Zpráva byla věcná, kdy vyzdvihl, co se Společnosti podařilo, a upozornil na některé nedostatky. Nás nejvíce zaujala pasáž o soutěži O nejlepší klub.

Po této zprávě a zprávě o hospodaření následovalo ocenění aktivních a zasloužilých členů a klubů Společnosti. Potom následovala krátká přestávka na

občerstvení, kdy při kávě či čaji bylo možno diskutovat s účastníky a připravit se na další bod programu – Diskusi. Prohlédli jsme si i nově zpracovaný panel popisující stručně životní pouť MRŠ. Do diskuse jsme se také za náš klub přihlásili já a Ing. Šmajstrla, který ve svém příspěvku vyzdvihl především účast představitelů Spol. MRŠ na našich akcích v Kopřivnici a ve Frenštátě p. R. Poděkoval za zapůjčení výstavy Štefánek a legie. Já jsem se v příspěvku zaměřil na současný stav společnosti a s tím související úpadek vážnosti vzdělání a z toho vyplývající úlohy a úkoly našich společností. Jde především o šíření myšlenek TGM a MRŠ mezi mladou generací tak, aby se zamysleli nad jejich přínosem pro doby dnešní a budoucí.

Po dalších nezbytných procedurálních akcích jednání bylo zakončeno hymnickou písní „Kto za pravdu horí“.

Z Trenčína jsme odjžděli nabití energií a plní námětů pro další činnost klubu.

LUBOMÍR SAZOVSKÝ

Oslavy vzniku republiky v Kopřivnici a Frenštátu pod Radhoštěm

Dne 27. 10. a 28. 10. 2023 organizoval místní klub TGM v Kopřivnici a Frenštátě pod Radhoštěm ve spolupráci s oběma městy pietní akce ke 105. výročí vzniku republiky.

Na obou akcích promluvil člen předsednictva MDH Lubomír Sazovský. Ve svých projevech zdůraznil především význam a úlohu MDH v šíření myšlenek TGM, a to zvláště mezi mladou generací. Frenštátské shromáždění u památníku TGM v lesoparku na Horečkách moderoval člen kopřivnického klubu MDH Ing. Petr Šmajstrla. Údolím lesoparku se rozezněla píseň

Ach synku synku hraná na trubky, za jejíž melodie položili zástupci MDH, samosprávy města a okolních obcí kytici památníku. Úvodní projev přednesl

Ing. Zdeněk Sazovský, který vyzdvihl úlohu vzdělání v současné době. Vše za pomoci citátů Milana Rastislava Štefánika, jehož nesporně velký přínos pro vznik republiky, je v České republice stále nedocenen. Následovaly projevy hostů. Tradičně na závěr shromáždění přednesla členka kopřivnického klubu MDH MUDr. Petra Šmajstrlová text modlitby, která je uložena ve schránce památníku. Údolím se rozlehla česká a slovenská hymna v podání trubače.

Text modlitby:

Ať Bůh a lidé ochraňují naši frenštátskou kotlinu a myšlenka o svornosti bez ohledu na náboženství či politické přesvědčení, jejímž propagátorem byl právě president T. G. Masaryk, pomůže k zachování kulturních tradic a přírody tohoto krásného kraje pro budoucí generace.

LUBOMÍR SAZOVSKÝ

Střední Polabí a česká otázka T. G. MASARYK VE VELIMI

*K významu jedné vesnické přednášky z roku 1901
(1. část: Kontext Masarykova velimského vystoupení)*

Masarykův projev uskutečněný 23. června 1901 v obci Velim osm kilometrů severozápadně od Kolína je v kontextu regionálních vystoupení pozdějšího československého prezidenta dodnes zajímavý nejen tím, že se jednalo o přednášku konanou v obci vesnického charakteru (což nebylo při panoramatickém pohledu na Masarykovy četné proslovy uskutečněné v českých krajích v období do roku 1914 zcela obvyklé). Tato Masarykova řeč totiž především přerůstala lokální význam, otevírala velká celonárodní i nadnárodní témata a dostalo se jí značného ohlasu. Na klíčovou roli Masarykova velimského proslovu poukázal po druhé světové válce sociolog a historik Miloslav Trapl (1899–1979), který ji považoval za doklad měnícího se Masarykova vztahu k Rakousku, jmenovitě za počátek ztráty Masarykovy víry v reformovatelnost habsburského soustátí.¹ Americký historik a odborník v oblasti českých dějin konce 19. a počátku 20. století Bruce Garver (narozen 1938) velimské řeči věnoval pozor-

¹ Trapl, M.: *Masarykův program. Demokracie – socialismus – česká otázka*. Brno 1948, s. 174–175.

nost ve své práci o zrodu moderních politických stran v českých zemích.² Německý historik a Masarykův životopisec Roland Hoffmann pak v rozsáhlé monografii „T. G. Masaryk a česká otázka“ (*T. G. Masaryk und die tschechische Frage*) velimskému vystoupení zasvětil samostatnou (byť stručnou) kapitolu. Masaryk podle jeho názoru ve velimském proslovu provedl revizi programu formulovaného v 90. letech 19. století v textech k české otázce. *Česká otázka* přitom ještě vnímala podunajskou monarchii jako nutný a přirozený rámec pro český národní vývoj, tedy v konturách austroslavismu 19. století. V Masarykově vystoupení ve Velimi rozpoznával ale Hoffmann bobtnající pochybnosti o habsburském soustátí. Rakousko podle tehdejších Masarykových vyjádření nerozpoznalo „znaky doby“, tedy nové potřeby moderního světa, jimž nebylo schopno přizpůsobit svou identitu, státní ideu ani vnitřní uspořádání.³ Jakkoliv lze se závěry zmíněných interpretů Masarykova myšlení z historického hlediska polemizovat (neboť žádný jednoznačný odklon od Rakouska u Masaryka až do roku 1914 nenastal), velimský proslov zřetelně ukazuje, že takzvané velké dějiny se neodehrávají jen v hlavních městech a celonárodních centrech, ale i na venkově.

Velim Masarykových dob

Velim za Masarykových časů představovala obec, jejíž rozvoj se významně dynamizoval zbudováním páteřní železniční trati vedené z Olomouce (potažmo Vídně) ve směru do Prahy. Ta do českého hlavního města dospěla roku 1845. Roku 1867 byla ve Velimi zřízena zastávka a následoval rozvoj drobnějšího průmyslu.⁴ Vznikl cukrovar, známá továrna na pochutiny (kávové náhražky, cukrovinky a čokoládu), cihelna, ba i malá cementárna a továrna na piana.⁵ K roku 1900 čítala Velim 1197 obyvatel (roku 2023 pak 2248 obyvatel), a ačkoliv se z hlediska státní správy jednalo o vesnici, nacházela se obec početností své populace na pomezí sídel s povahou městyse či městečka.⁶ Velim se tak

² Garver, B.: *The Young Czech Party 1871–1901 and the Emergence of a Multi-Party System*. New Haven 1978, s. 271–276, 492.

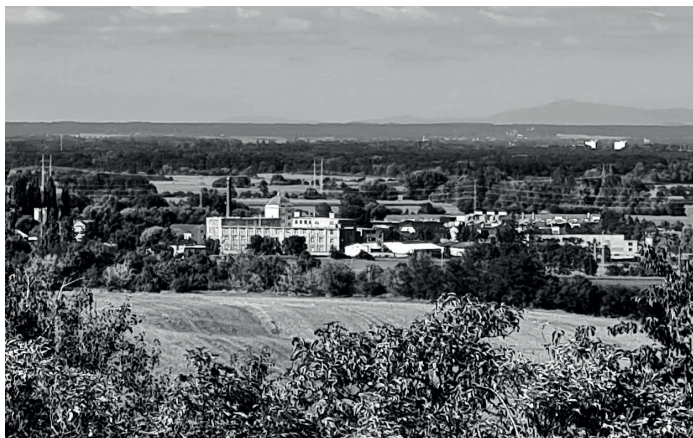
³ Hoffmann, R.: *T. G. Masaryk und die tschechische Frage*. München 1988, s. 227–230, zvl. s. 227, 229.

⁴ V českém veřejném povědomí je dnes Velim zapsána především díky zkušebnímu železničnímu okruhu, jehož výchozím bodem je velimská železniční stanice.

⁵ K procesu modernizace v regionu srov. Holovský, J.: *Modernizace mezi Prahou a Kolinem*. Disertační práce FF UK. Praha 2019, kde speciálně k Velimi srov. zvl. s. 85, 90–91, 292–293. K dějinám Velimi viz Čábelová, M.: *Velim a Vítězov. V proměnách času*. Velim 2000; Čábelová, M. – Zlatohlávek, J.: *Sbor česko-bratrské církve evangelické ve Velimi. Ohlédnutí do historie 1781–1997*. Velim 1997. Dostupné pro období 19. a počátku 20. století jsou i publikované paměti, Sixta, J.: *Velim a paměti rodu Sixtovského*. Praha 1924, které se však nadmíru orientují na genealogii a jednotlivosti a přinášejí jen málo informací cenných pro dnešního čtenáře.

⁶ *Ottův slovník naučný*, sv. XXVI. Praha 1907, s. 522. K dnešnímu počtu obyvatel pak viz data

stala klasickým příkladem fenoménu dobře známého z českých zemí a sousedícího středoevropského prostoru – úzkého sepětí zemědělství s průmyslem v prostředí malých měst a rozsáhlejších obcí, jež dalo vzniknout fenoménu tzv. kovorolníků. Zástupci této specifické profesní i sociální skupiny vykonávali zaměstnání v průmyslu, ale zároveň vedli i drobná rolnická hospodářství či alespoň hospodařili na svých záhumencích. Představovali tak společenskou vrstvu umně a důmyslně kombinujících městský a venkovský styl života, rolnické a dělnické profese. A bez nadsázky o nich lze říct, že se v době industrializace stali nejen významnou součástí české společnosti, nýbrž i charakteristickým jevem české identity.⁷ Termín „kovo...“ se sice v případě Velimi nejví jako úplně nejvhodnější (neboť tamní průmysl druhově navazoval především na významnou zemědělskou bázi úrodného zlatého pruhu země české),⁸ sepětí průmyslového a rolnického života bylo ale pro tuto obec více než typické.

Obr. 1: Velim, obec na pomezí mezi zemědělským a průmyslovým životem, jejíž rozvoj byl dynamizován železnicí

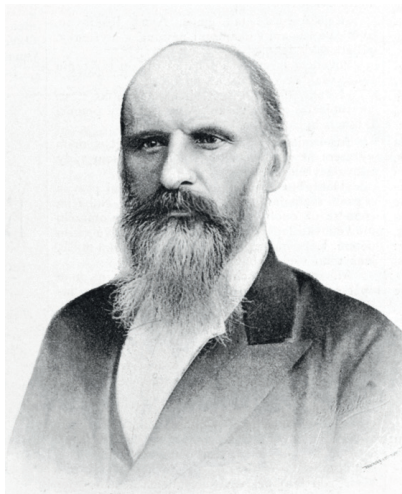
K rozvoji veimského průmyslu v druhé polovině 19. století významně přispěl evangelický farář helvetského vyznání Justus Emanuel Szalatnay (1834–1910), rodák z obce Moravec na Vysočině, který ve Velimi působil od roku 1857 až do konce svého života. Od roku 1871 byl též seniorem regionálního časlavského

Českého statistického úřadu, <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112023>.

⁷ Alternativně je používáno též označení kovozezemědělec. K termínu a definici viz přehledně heslo Hudečková, H.: *Kovozezemědělec*. In: Nešpor, Z. (ed.): *Sociologická encyklopedie*, Sociologický ústav AV ČR, <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kovozem%C4%9Bd%C4%9Blec>.

⁸ Podobně tomu (zvláště v počátcích industrializace) bylo ve velké části českých zemí, kde se národnostně český kapitál začal uplatňovat nejprve v potravinářském průmyslu. Pověstná je role českého cukrovarnictví.

ho seniorátu, stal se i zástupcem evangelického školství v c. k. zemské školní radě (1884) a v letech 1889–1910 zastával funkci superintendenta (nejvyššího představitele) reformované církve helvetského vyznání pro Čechy. Pro Szalatnayovo působení bylo přitom charakteristické, že tento duchovní přes svou centrální pozici v rámci církve setrval ve Velimi a nabídky k působení v jiných sborech odmítal.⁹

Obr. 2: Justus Emanuel Szalatnay roku 1889
(zdroj: Wikimedia Commons, autor neznámý, volné dílo,
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Justus_Emanuel_Szalatnay_1889.png)

Na přelomu 19. a 20. století byl Szalatnay významným stoupencem Masarykovy realistické strany. Svými styky a vlivem se podílel na zřízení velimské železniční stanice a společně se svým bratrem byl iniciátorem a investorem při založení cukrovaru (1867) a místní továrny na pochutiny (1869).¹⁰ Zakou-

⁹ K původem uherskému rodu Szalatnayů srov. článek v předchozím čísle, Scholz, M: *T. G. Masaryk ve středním Polabí. Devadesátá léta devatenáctého století*. Čas. Časopis Masarykova demokratického hnutí, roč. XXXI, č. 144, červenec–září 2023, s. 22–23.

¹⁰ Holovský, J.: *Modernizace mezi Prahou a Kolínem*, s. 292–293. Továrnu na pochutiny (kávové náhražky, cukrovinky a čokoládu) převzala od rodiny Szalatnayů roku 1892 židovská rodina Glaserů a právě v tomto podniku vznikla roku 1902 první žvýkačka ve střední Evropě. Ve druhé polovině 20. století se zde vyráběla známá žvýkačka značky Pedro. K problematice viz blíže Jouza, L. – Jouzová, M.: *Podnikání ve sladkostech s trpkým koncem. Velimská továrna na cukrovinky, čokoládu a kávové náhražky a rodina Glaserů*. In: Hamáčková, V. – Hanková, M. – Lhotová, M. (eds.): *Židé v Čechách*. Praha 2009, s. 20–49.

pil rovněž pozemky, jejichž výnosy sloužily jako renta potřebám velimského evangelického sboru. Náboženský a ekonomický rozměr tak v případě Velimi nebylo možné oddělit. Po Szalatnayově zvolení seniorem čáslavského seniorátu docházelo v kraji k intenzivnímu zakládání nových sborů, a to tehdy ve velké míře i ve městech (na rozdíl od dřívějších časů, kdy dominoval venkov) – v Kolíně (1869), Přelouči (1887) či Kutné Hoře (1891). Szalatnayovy zásluhy o rozvoj středolabského regionu vyzdvihl i dobový celostátní tisk a za zásluhy o svůj kraj získal Szalatnay roku 1895 státní vyznamenání – rakouský Řád železné koruny III. třídy. Vedle toho se Szalatnay stal též čestným občanem Velimi i rodné Moravče.¹¹

Náleželo-li v 19. století střední Polabí na Poděbradsku a Kolínsku společně s některými partiemi východních Čech, severní Vysočiny a Valašskem ke geografickým těžištím evangeliků mezi českojazyčným obyvatelstvem v českých zemích, potom se Velim po vydání tolerančního patentu roku 1781 stala ohniskem reformované církve v rámci samotného středolabského regionu. Záhy po císařském posvěcení náboženské tolerance vůči protestantům zaslali místní evangeličtí věřící žádost superintendentovi v uherském Miškovci, aby k nim byl vyslán kazatel. Ve Velimi se tak usadil Štěpán Szeremlyi (1783), který tehdy do českých zemí přišel se čtveřicí kolegů – ti směřovali do Kšela na Českobrodsku, Lysé nad Labem, Libiše u Neratovic a Lozic na východním Chrudimsku. Jelikož byl Szeremlyi prvním reformovaným duchovním v okolí, scházeli se zpočátku do Velimi věřící z širokého regionu. Ke vzniklému sboru se přihlásili lidé z 22 vesnic a města Kolína a dle správy poděbradského panství čítal sbor onoho roku 1783 na 6725 osob, což bylo číslo velmi vysoké. Zmíněnou výlučnost Velim postupně ztrácela (v druhé polovině 19. století, v době Szalatnayova působení, náleželo ke sboru 2500 věřících, z toho 500 ze samotné Velimi). Pro evangelíky však tato obec přesto zůstala významným centrem. Ve Velimi byla totiž již roku 1784 zřízena evangelická škola, která se v průběhu 19. století dále rozvíjela a přes svou skromnost získala vynikající pověst a přezdívku „velimská univerzita“. Její pobočky v podobě nedělních škol byly pak (ve velké míře ze Szalatnayovy iniciativy) zřizovány i v obcích v bližším okolí (Nová Ves, Předhradí, Křečhoř, Cerhenice, Sokoleč).¹²

¹¹ Srov. stručný Szalatnayův životopis publikovaný u příležitosti zvolení superintendentem, *Justus Emanuel Szalatnay*, Zlatá Praha, roč. VI, č. 50, 1. 11. 1889, s. 598: „Ve veřejném a zejména v politickém životě Szalatnay nevystupoval do popředí zúmyslně, ač často k tomu byl vyzván, za to však nemalých zásluh získal si o povznesení krajiny Velimské, jejíž čilý národohospodářský ruch a obecná pokročilost chvalně známy jsou.“ Dále srov. Szalatnayův nekrolog, *Z Velimi (Úmrtí)*. Národní listy, roč. L, č. 123, 5. 5 1910, s. 3; Zlatohlávek, J.: *Justus Emanuel Szalatnay*. Kostnické jiskry. Evangelický týdeník, roč. LXXXV, 2000, č. 20, s. 4. Srov. též životopisné heslo v rámci Wikipedie, https://cs.wikipedia.org/wiki/Justus_Emanuel_Szalatnay

¹² <https://velim.evangelnet.cz/o-nas/historie/>

Obr. 3: Někdejší evangelická škola ve Velimi, v pozadí za ní evangelický kostel. Svému původnímu účelu sloužila stavba od zbudování roku 1866 do roku 1913, kdy v obci vznikla obecná škola zřízená státní správou. Od 50. let 20. století je dům v soukromém vlastnictví. Existenci někdejší školy ale připomíná původní pís-kovcová deska s biblickým nápisem „Nabytí moudrosti dražší jest nad klenoty (Job 28,18)“. Ta je umístěna na severní stěně domu ve směru od kostela (foto archiv autora)

Velimská evangelická komunita získávala v průběhu 19. století lepší materiální zázemí ke svému životu. Na místě skromnější modlitebny z roku 1784 vznikl již roku 1854 přestavbou současný rozsáhlý evangelický kostel v neoklasicistickém stylu. Byl to jev atypický, který svědčil o síle místní evangelické komunity a též o jejím politickém a ekonomickém vlivu v lokálním a regionálním měřítku. Toleranční patent z roku 1781 zajišťoval pouze náboženskou toleranci, nikoliv zatím rovnoprávnost. Evangelické modlitebny musely proto vznikat stranou hlavních cest a působit nenápadně, nesměly mít věž, zvon a veřejný vchod z ulice. Plné zrovnoprávnění přinášel až tzv. protestantský edikt z roku 1861. Teprve po jeho přijetí dostala většina evangelických kostelů svou klasickou podobu známou dodnes. Velimský kostel však tato pravidla porušoval již v 50. letech devatenáctého století. Ostatně již vznik původní modlitebny z konce 18. století provázely na svou dobu odvážné (ba až skandálně působící) události. Velimští evangelíci se tehdy pro své účely pokoušeli získat místní katolický kostel (kdysi v předbělohorských dobách utrakvistický), který byl koncem 18. století v této značně evangelické obci jen málo využíván. Ke svolení však nedošlo, neboť celá věc působila značně provokativně. Součástí velimského evangelického kostela se nicméně staly výsostně katolické barokní

Obr. 4: Novogotická evangelická fara ve Velimi zbudovaná ze Szalatnayovy iniciativy roku 1872. Zde se během návštěvy Velimi roku 1901 se Szalatnayem sešel i T. G. Masaryk. (foto archiv autora)

Obr. 5: Evangelický kostel v Szalatnayově rodné Moravci. Původní toleranční modlitebnu z roku 1785 doplnila roku 1876 novogotická věž. (foto archiv autora)

dřevěné lavice získané již v 80. letech 18. století pro původní modlitebnu, a to ve výhodném výprodeji z pražského malostranského dominikánského kláštera, zrušeného v rámci josefínských reforem.¹³ Tato skutečnost náleží jistě k charakteristickým paradoxům (nejen) českých dějin, stojících často na souboji, souhře i proplétání ironických protikladů, jež dostávají v různých dobách a kontextech mnohobarevné významy. V uvedených historických konturách tedy Masaryk do Velimi v červnu 1901 přijížděl.

(Pokračování v příštím čísle)

MILAN SCHOLZ

¹³ <https://pamatkovykatalog.cz/evangelicky-kostel-2174801>; <https://mistareformace.cz/cs/m/evangelicky-kostel-velim>; <https://mistareformace.cz/cs/m/evangelicka-fara-velim>; <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/velim/kostel-ceskobratske-evangelicke-cirkve>; <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/velim/evangelicka-fara>; <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/velim/evangelicka-skola-byvala>; <https://velim.evangelnet.cz/o-nas/historie/>.

Z projevu předsedy MDH J. Dolisty při předávání cen dne 23. 11. 2023

Milé žákyně a žáci, milé studentky a vážení studenti, milé kolegyně a vážení kolegové v učitelství, vážení a milí hosté, vážené kolegyně a kolegové z Masarykova demokratického hnutí a z předsednictva MDH.

Je to vždy krásná slavnost, když se zde na pražském magistrátu můžeme potkat a říci si pár slov a odměnit ty, kteří si zasloužili svou písemnou práci přijmout odměnu.

Dnes bych chtěl sdělit vám mladým lidem tuto větu: **Od Masaryka se nic špatného nenaučíte, otevře se vám svět nových poznatků a inspirací pro život.** Když ho budete poznávat, budete sledovat jeho nadčasové podněty k sociální spravedlnosti, ke kultuře, k filozofii, ke školství, k politice, k mravnosti, k odpovědnosti za vlastní národ a stát. To jsou hodnoty, které mají bohatý obsah a můžeme je vždy studovat v kontextu doby.

Chci vás poprosit, milé studentky a vážení studenti, abyste nepřestávali číst texty od T. G. Masaryka. Nedávno se mně stala příhoda. Skončil jsem přednášku na 1. lékařské fakultě UK, pak přišla ke mně jedna studentka a na něco se mě ptala. Všiml jsem si knihy, kterou držela v ruce, byl to spis Fjodora Michajloviče Dostojevského. Zeptal jsem se, proč tuto knihu čte. Odpověděla, že slíbila své učitelce na střední škole, že si nějakou knihu od Dostojevského přečte. Moc se mně to líbilo, že dodržela slib, který dala paní učitelce. A hned jsem jí sdělil, že T. G. Masaryk velmi důkladně studoval dílo Dostojevského. A tak jsme chvíli hovořili také o T. G. Masarykovi. Jedině četbou knih autorů se o nich něco dozvíme. Čtěte tedy texty T. G. Masaryka a otevře se vám svět nových poznatků. Proto jsem řekl, že od T. G. Masaryka se nic špatného nenaučíte a otevře se vám svět nových poznatků a inspirací pro život.

Před nějakým časem jsme s kolegou v Polsku v aule poznaňské univerzity v Poznani udělali program pro veřejnost o Karlu Čapkově. Poláci byli nadšení, ve stoje tleskali. Ne nám, ale dílu K. Čapka. Karel Čapek publikoval Hovory s T. G. Masarykem. Stojí za to si toto dílo přečíst, abyste měli vhled do myšlení T. G. Masaryka.

Vaše písemné práce byly dobře připraveny a naše pětičlenná komise měla velké problémy s rozhodováním o cenách vašich prací. Za celou komisi vám gratuluji. Velmi si vážíme vaší práce, píle a studia.

Na tomto místě chci poděkovat za spolupráci všem našim členům MDH, všem členům předsednictva a hostům, že se účastní naší slavnosti.

Děkuji za pozornost.

Výsledky XVI. ročníku soutěže Masaryk do škol

Na reportáž z vyhodnocení XVI. Ročníku literární soutěže Masaryk do škol se můžete těšit v čísle 145. Fotodokumentaci si můžete prohlédnout na našich facebookových a webových stránkách již nyní.

I. kategorie

Umístění	Jméno účastníka	Téma práce	Název školy	Jméno kantora
mimořádná	Klára Štefková	Masaryk očima dnešní společnosti	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
1.	Monika Stejskalová, Gita Žižková, Nicol Gregorová	Charlotta „Charlie“ – osudová žena TGM	Masarykova ZŠ a MŠ Plotičtě	Mgr. Martina Šurová
1.	Klára Slavíková	Tomáš Garrigue Masaryk a boj o Rukopisy	Masarykovo gymnázium Plzeň	Walterová Martina
2.	Maxim Smertenko	Masarykovo úsilí	ZŠ Ostrava - Hrabová	Mgr. Martin Němec
2.	Tomáš Vrba	Úvaha - volte TGM 2023	ZŠ a MŠ Kanice	Mgr. Ondřej Dostalík
2.	Marie Preclíková	T. G. Masaryk a Lány	ZŠ Ch. Masarykové, Praha 5	Mgr. Tomáš Hromádka
3.	Kamila Groeslová	Tomáš Garrigue Masaryk a sebevražda	Masarykovo gymnázium Plzeň	Walterová Martina
3.	Veronika Slancová, Ondřej Škurek	Cesta Masarykovým stoletím	ZŠ TGM Suchdol nad Lužnicí	Mgr. Hana Chlapcová
3.	Simona Hadravová, Michaela Macková	Tomáš Garrigue Masaryk v Českém Krumlově	ZŠ T. G. Masaryka Český Krumlov	Mgr. Irena Brožová
3.	Aneta Rozumková, Agáta Anna Mališová	Masaryk očima komunistů a komunisté očima Masaryka	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
4.	Tomáš Bartoň	Neznámé kapitoly z dětství Tomáše Garrigue Masaryka	ZŠ Alšova Kopřivnice	Veronika Urbánková
4.	Agáta Fialová	Tomáš Garrigue Masaryk univerzitním profesorem	ZŠ Ch. Masarykové, Praha 5	Mgr. Tomáš Hromádka

4.	Abigail Pirvu, Vanessa Schleissová	T. G. Masaryk a POLITIKA	Masarykovo gymnázium Plzeň	Walterová Martina
4.	Adéla Valová	Co by bylo, kdyby nebylo Tomáše Garrigue Masaryka?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
4.	Barbora Hýbnerová, Karolína Vlčková	Garrigue	Masarykovo gymnázium Plzeň	Walterová Martina
4.	Eliška Janová	Tomáš Garrigue Masaryk – Volyňští a legionáři	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Poděkování	Alexandr Pašanin a Vojtěch Matějček	T. G. Masaryk	ZŠ T. G. Masaryka Český Krumlov	Mgr. Irena Brožová
Poděkování	Gabriela Grofová a Marie Slováková	Dětství Tomáše Garrigue Masaryka	Masarykova ZŠ a MŠ, Plotičtě	Mgr. Martina Šurová
Poděkování	Adam Zdeněk Sysel a Jan Borokovec	Masaryk na Hrad!?	Masarykovo gymnázium, Plzeň	Walterová Martina
Poděkování	Zuzana Konvičková a Vanda Spišáková	T. G. Masaryk – dětství a mládí	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Poděkování	Jakub Šochman	Masaryk a další prezidenti	ZŠ Ostrava - Hrabová	Mgr. Martin Němec
Poděkování	Alžběta Jandová	Osobní život T. G. Masaryka	Masarykovo gymnázium, Plzeň	Walterová Martina
Poděkování	Kristýna Pindurová	Dopad hilsneriády na česká media	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Poděkování	Jana Vašíková a Anna Obenrauchová a Barbora Kalvodová	Dětství a mládí Tomáše Garrigue Masaryka	ZŠ a MŠ Kanice	Mgr. Ondřej Dostálík
Poděkování	Jan Havránek, Ondřej Vítek	T. G. Masaryk – První světová válka	Masarykovo gymnázium, Plzeň	Walterová Martina
Poděkování	Barbora Chalušová a Adéla Vávrová	Ve zdravém těle zdravý duch	Masarykovo gymnázium, Plzeň	Walterová Martina
Poděkování	Barbora Mikesková -	Vztah TGM k Rusku	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Poděkování	Barbora Kubáňová	Dětství a mládí TGM	ZŠ Alšova, Kopřivnice	Veronika Urbánková
Poděkování	Markéta Kelnarová	Tomáš Garrigue Masaryk – Prezidentem ČSR	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný

Poděkování	Amélie Vála	Charlotta Garrigue Masaryková	ZŠ Ch. Masarykové, Praha 5	Mgr. Tomáš Hromádka
Poděkování	Antonín Březík	Dětství Tomáše Garrigue Masaryka	ZŠ Ch. Masarykové, Praha 5	Mgr. Tomáš Hromádka

II. kategorie

Umístění	Jméno účastníka	Téma práce	Název školy	Jméno kandidate
mimořádná	Monika Smolánová	Spravedlnost a TGM	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
1.	Lucie Hlavičková	Tomáš Garrigue Masaryk – Život, dílo a odkaz pro současnost a budoucnost – Literatura	Československá akademie obchodní Dr. Edvarda Beneše	Mgr. Sabina Žigová
1.	Eliška Hrubá	Dva prezidenti – Tomáš Garrigue Masaryk a Václav Havel	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
2.	Lucie Španihelová	Poválečná situace a Masarykova vize sjednocené Evropy	Masarykovo gymnázium Příbor	Mgr. Alexandr Orošnjak
2.	Jakub Spišák	Masaryk a Nový svět	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
2.	Vanessa Hořinková, Denis Lechovič	Masarykovy boje rukopisné a jejich inspirace pro dnešní dobu	Hotelová škola ve Frenštátě p. R.	PhDr. Zdeňka Bizoňová Veličková
3.	Adéla Görgová	Tomáš Garrigue Masaryk v roli profesora	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
3.	Kysel Štěpán	Náhled do mysli T.G. Masaryka	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
3.	Káňa Filip	Rozhovor s TGM	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
3.	Adam Křenek, Petr Špaček	Tomáš Garrigue Masaryk. Vztahy k SSSR/ Rusku	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Slováková Jindřiška
4.	Tomáš Bilec	Vztah Tomáše Garrigue Masaryka a Edvarda Beneše	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
4.	Jan Daniel Malíš	Tomáš Garrigue Masaryk a jeho vize Československa v Evropě	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný

4.	Tereza Durajová, Klára Maliňáková	Masarykovo cukroví nejdou jen obyčejné sušenky	Hotelová škola ve Frenštátě p. R.	PhDr. Zdeňka Bizoňová Veličková
4.	Kristýna Minh Ánh Le	TGM – umění řeči a naslouchání	Masarykovo gym- názium Příbor	Mgr. Alexandr Orošnjak
4.	Kryštof Václav Schindler	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
4.	Patrik A. Řezníček	Úvaha o citátech TGM	Masarykovo gym- názium Příbor	Mgr. Alexandr Orošnjak
Podě- kování	Zuzana Lorková, Lucie Lančová	Sen o svobodné repub- lice. Význam TGM pro demokracii v Českoslo- vensku	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Slováková Jindřiška
Podě- kování	Lucie Palusková	Jak se stal Tomáš Garrigue Masaryk prezidentem	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Podě- kování	Jakub Spišák	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Markéta Martíná- ková	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Barbora Káňová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Natálie Žáčková	TGM a jeho vztah k Rusku	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Podě- kování	Martin Pustka	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Václav Stráník	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Ema Valentová	Tomáš Garrigue Masaryk během první světové války	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Podě- kování	Věra Hlaváčová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Šimon Bartoň	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Jakub Kulišťák, Matěj Spišák, Vojtěch Zapletal	Masaryk o životě	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Podě- kování	Barbora Machy- nová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Podě- kování	Monika Smolá- nová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová

Poděkování	Natalie Žáčková	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Alena Valová	T.G.M. v USA	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Slováková Jindřiška
Poděkování	Tereza Čuntová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SP- ŠEI Frenštát p.R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Matěj Dudek	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Tereza Karličková	Tomáš Garrigue Masa- ryk – dětství a mládí	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Poděkování	Tereza Krčová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Ema Košťálová	Svět pohledem Masa- ryka	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Poděkování	Ondřej Hlavička	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Martina Hoppová	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Michael Friedrich	TGM - Ideál prezident- ské štafety	Masarykovo gym- názium Příbor	Mgr. Alexandr Orošnjak
Poděkování	Sophie Otýpková	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Viktorie Špačková	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Antonín Blažek	Hovory s TGM aneb Odpovídal by tak TGM?	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Lenka Králová
Poděkování	Zuzana Armstar- ková	První dáma Českoslo- venska	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Poděkování	Nicol Eliášová	Tomáš Garrigue Masa- ryk a jeho životní příběh	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Poděkování	Tereza Gregorová	Tomáš Garrigue Masa- ryk prezidentem	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Poděkování	Tomáš Pokorný	TGM – hrdost či pravda aneb otázka Rukopisů	Gymnázium Kadaň	Mgr. Lenka De Bolle
Poděkování	Maxmilián Strakoš	Pohled přítomna do života minulosti	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Poděkování	Kryštof Václav Schindler	Tomáš Garrigue Masa- ryk a Hilsneriáda	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný
Poděkování	Matěj Stekl	Tomáš Garrigue Ma- saryk	Gymnázium a SPŠEI Frenštát p. R.	Mgr. Jakub Volný

Slovák původem, Čechoslovák přesvědčením

V březnu letošního roku jsme si mohli připomenout 50 let od úmrtí významného politika první republiky, který patřil k předním propagátorům česko-slovenské vzájemnosti a po celý svůj život byl stále přesvědčeným čechoslovakistou. Zůstával jím i v době, kdy výrazná většina slovenských politiků, zastávajících dříve stejné názory, se již od Masarykem prosazovaného čechoslovakismu i myšlenky společného státu Čechů a Slováků více či méně distancovala. Po celý život byl přesvědčen o nutném udržení politické myšlenky o existenci československého národa jako národa politického při zachování kulturně jazykové odlišnosti. Nečinně nepřihlížel ani v šedesátých letech, kdy uzákoněním federativního státního uspořádání došlo k výraznému oslabení jednotného společného státu. Přestože byl již řadu let mimo aktivní politiku, za nedělitelný, jednotný a společný stát Čechů a Slováků znovu pozvedl svůj hlas. Pro své celoživotní přesvědčení byl na rodném Slovensku považován za odrodilce a zrádce. V březnu příštího roku si budeme moci připomenout i 140. výročí jeho narození ve slovenských Malackách.

Ivan Dérer (1884–1973) nepochybně patřil k nejvýraznějším slovenským politikům předmnichovské republiky. Po vystudování budapeštské univerzity působil po řadu let jako advokát. Zprvu v advokátní kanceláři svého otce v rodných Malackách, později samostatně v Bratislavě. Když byla v Rakousko-Uhersku v roce 1914 vyhlášena mobilizace, publikoval protiválečný článek s názvem *Hyeny chtějí vojnu*, za který byl nejen policejně stíhán, ale i zapsán na seznam „*nebezpečných panslávů*“ a povolán na frontu. Po zranění v Sedmihradsku a zotavení pracoval od října 1915 ve vojenském cenzurním úřadu ve Vídni. Rakouská Vídeň přitom byla, rozdílně od uherské Budapešti, místem, kde se setkávali a o společné budoucnosti diskutovali slovenští a čeští politici. V závěru října 1918 se Dérer účastnil jednání slovenských politiků v Martině, na němž byl pověřen úkolem, aby závěrečnou Martinskou deklaraci osobně odvezl do Prahy a předal ji představitelům českého Národního výboru. Deklarace sice vznikla až dva dny po vyhlášení samostatného československého státu v Praze, slovenští politici ale nebyli při jejím formulování ještě o nové situaci nijak informováni. Deklarace popírala pravomoci uherské vlády na slovenském území a vyjadřovala požadavky slovenského národa, který charakterizovala jako součást jednotného československého národa a vyslovovala se pro spojení s českými zeměmi ve společném státě.

Od počátků samostatného československého státu se dr. Ivan Dérer aktivně podílel na politickém životě republiky. Již v roce 1918 byl členem tzv. zatímní slovenské vlády (existovala pouhých 10 dnů a její činnost skončila ustavením

první vlády československé republiky), v níž měl na starosti vojsko a četnictvo. Vstoupil do sociálně demokratické strany a po celé období let 1920–1938 byl za sociální demokracii poslancem. Současně byl vícekrát za sociální demokracii i ministrem. Z celkového počtu 18 vlád první republiky byl Ivan Déer ministrem celkem v deseti vládách. Nejprve zastával post ministra pro správu Slovenska, ve dvou vládách byl ministrem pro sjednocení zákonů a organizace správy, ve dvou ministrem školství a v pěti ministrem spravedlnosti. Jako poslanec se nadále věnoval advokacii, v letech, kdy byl v ministerské funkci, ale vlastní advokátní činnost přerušil. Požádal však advokátní komoru, aby ze seznamu advokátů nebyl vymazán. Jako poslanec se výrazně zasloužil o zákon o státním občanství, který prakticky řešil problémy občanů vyplývající z nového poválečného státního uspořádání. Aktivně vystupoval proti autonomistickým snahám některých slovenských politiků, protože si uvědomoval, že poskytnutí autonomie by znamenalo připustit rozpad Československa. Důrazně a ostře kritizoval i pomalost rozhodování o zbavení Vojtěcha Tuky poslanecké imunity, které bylo potřebné k tomu, aby ho bylo možno za šíření a propagování autonomistických myšlenek právně stíhat. Známymi se stala i jeho slova z proslovu u příležitosti odhalení busty T. G. Masaryka v Pantheonu Národního muzea v roce 1932. Déer tehdy jasně konstatoval, že za československou ideu, na níž vybudoval Masaryk dílo osvobození, prolili svoji krev mnozí Slováci, ale za ideu separatismu nepoložil život nikdo. Ve všech svých funkcích a po celou dobu svého politického působení odmítal Ivan Déer velmi rozhodně slovenský separatismus a Hlinkovce, pro které byl separatismus hlavním politickým tématem, považoval za své téměř osobní nepřátele. To nakonec vedlo i k tomu, že Andrej Hlinka požadoval dokonce Déerovo odstoupení z ministerské funkce.

Jako sociálně demokratický politik těšící se přirozenému respektu byl Ivan Déer ve svých postojích zřetelně předvídatelný, s jasně a nezpochybnitelně čitelnou hodnotovou orientací, vyvinutým sociálním cítěním a s pravdivě lidským vztahem jak ke klientům své advokátní kanceláře, tak i k demokraticky smýšlejícím politikům. Dokázal si získat důvěru lidí a byl známý i tím, že v právních kauzách nikdy nedával nereálné naděje. V případě oprávněnosti nároků dokázal ale své klienty zastupovat houževnatě a rozhodně. Charakteristický pro něho byl i prožívaně lidský a ze srdce vycházející citový přístup. (Masarykův tajemník dr. Schenk zaznamenal, že se mu Jan Masaryk svěřil s tím, že když Ivan Déer poprvé uviděl nepovedený prezidentův podpis v době, kdy TGM pro ochrnutí ruky v podstatě nemohl psát, tak měl dojatý Déer oči plné slz.) Lidský přístup dr. Déera, snažícího se vždy lidi vyslechnout, dokládá i příhoda z jeho působení ve funkci předsedy správní rady městské spořitelny v Bratislavě. Správní rada čekala na jeho příchod na jednání

a po uplynutí akademické čtvrt hodiny se telefonicky dotázala v advokátní kanceláři, zda dr. Dérer již na zasedání odešel. Odpověď zněla, že ano. Cesta pěšky by normálně trvala pět minut. Dérer ale dorazil až téměř za dvě hodiny, protože nedokázal odmítnout, ale snažil se trpělivě vyslechnout všechny občany, kteří ho cestou zastavovali. Smysl pro spravedlnost a fair play jednání projevil i jako člen komise Pozemkového fondu, kdy zdůrazňoval, že nikdo z jeho příbuzných nesmí dostat z pozemkové reformy půdu.

V letech 1929–1934 byl dr. Ivan Dérer ministrem školství. V dopisu, který ještě před vlastními volbami v říjnu 1929 poslal prezident Masaryk Františku Udržalovi, s nímž počítal dále jako s ministerským předsedou, bylo Dérerovo jméno uvedeno mezi těmi, o nichž prezident budoucímu předsedovi vlády s vahou své autority psal, že pro něho jsou jako ministři zcela jistí. Podle Masaryka měl být Ivan Dérer ministrem spravedlnosti. Když se ale o svých představách o novém složení vlády zmínil v Lánech užšímu kruhu, vyslovila dr. Alice Masaryková myšlenku, že by Dérerovi mohlo být raději svěřeno školství. Masaryk po zvážení s myšlenkou souhlasil, a ačkoliv pro samotného dr. Dérera znamenalo jmenování do funkce ministra školství určité vybočení z jeho dosavadního výrazně právníckého působení, tak se poměrně brzy ukázalo, že to bylo jedno z nejlepších rozhodnutí, které bylo v letech předmnichovské republiky v oblasti vzdělávání a školství uděláno. Dérerova činnost ve školství byla sledována a oceňována nejen doma, ale i v zahraničí. Rodné Malacky ho jmenovaly čestným občanem, v zahraničí byl oceněn francouzským Řádem čestné legie. Ve funkci ministra školství se v mnohém opíral nejen o podrobné znalosti slovenských reálií, ale mohl vycházet i ze svých poznatků a zkušeností nabytých při dřívějších funkcích ministra pro správu Slovenska a ministra pro sjednocení zákonů a organizace správy. Jako reprezentant sociálně demokratické strany vystřídal na ministerstvu školství předcházející ministry ze strany agrární, což nepochybně přispělo k tomu, aby ve školství zavládl nejen jiný duch, ale začalo se reálně ubírat i výrazně pokrokovější cestou. Nešlo přitom jen o rozsáhlou výstavbu moderních školních budov po celém území státu, ale v případě Slovenska či Podkarpatské Rusi také o plánovitý a zásadní rozvoj nepřilíš rozvitého školství a obecně celé vzdělanosti. Na Slovensku vyvíjel značnou aktivitu také k tomu, aby časem došlo k markantní modernizaci a postátnění stále výrazně dominantního církevního školství. I Masaryk, který u slovenských ministrů sledoval i to, zda a nakolik se zasloužili také o rozvoj Slovenska, tyto skutečnosti u Dérera po zásluze oceňoval.

Od Ivana Dérera, kterého si Masaryk výrazně považoval, měl také prezident zřejmě nejpřesnější a nejvěrohodnější informace o průběhu slovenských jednání v Martině v říjnu 1918, kde byla přijata deklarace slovenského národa považovaná za významný historický dokument stvrzující vytvoření společné-

ho státu. (Martinská deklarace přitom přímo navazovala na rezoluci vyhlášenou již 1. května 1918 v Liptovském Svatém Mikuláši. Ta jako první veřejně vyslovila, že slovenská politika se hlásí k požadavkům na národní sebeurčení – tedy i „uherské větve československého kmene“ – a k životu Čechů a Slováků ve společném státě.) Masarykova archivářka dr. Gašparíková zaznamenala, že o jednáních a událostech v Martině vyprávěl Dérer velmi rozsáhle, když společně s manželkou navštívil prezidenta v Lánech v předvečer jeho 82. narozenin. Masaryk po Dérerově obsáhlém líčení vpravdě historických událostí se pak zajímal i o to, nakolik byli přední čeští politici, jedoucí v říjnu 1918 přes Vídeň (kde tehdy Dérer a Hodža pracovali ve vojenském cenzurním úřadu) na jednání s dr. Benešem do Ženevy, přesvědčení o vytvoření společného státu. Sám byl toho názoru, že zatímco v zahraničním odboji byla otázka společného státu bez jakýchkoliv diskuzí jednoznačně prosazována, mnozí čeští domácí politici (např. Kramář, Klofáč či Habrman) měli určité obavy a se Slováky ještě příliš nepočítali.

Mnichovská dohoda čtyř velmocí, která v roce 1938 zpečetila osud Československa, bezprostředně zasáhla i soukromí Ivana Dérera. Již několik dnů po mnichovské dohodě byla Dérerovi slovenskými úřady zrušena jeho domovská příslušnost v rodných Malackách, čímž ztratil slovenské občanství. Po vzniku samostatného slovenského státu v březnu 1939 a okupaci zbytků Československa německou armádou byl již dr. Dérer v očích Slováků pro svůj vždy výrazně čechoslovakistický přístup, důslednou obhajobu společného státu a dlouhodobě negativní vztah k separatistickému hnutí považován nejen za odrodilce a zrádce, ale přímo za nepřitele. Nově ustavenými slovenským orgány byly také vůči Dérerovi uplatňovány nejrůznější sankce. Na základě vládního nařízení mohli být členy slovenské advokátní komory, jejíž členství bylo základní podmínkou pro vykonávání advokátní praxe, pouze Slováci s domovským pobytem v některé obci na Slovensku. Již v červenci 1939 byli proto všichni advokáti oficiálně vyzváni, aby místo svého pobytu na Slovensku prokázali a patřičně doložili. Pokud by podmínce pobytu nevyhověli, měli být ze seznamu členů advokátní komory automaticky vyškrtnuti. Dérer, který místo pobytu na Slovensku po zrušení domovské příslušnosti v Malackách prokázat nemohl (domovskou příslušnost mu poskytovala v té době obec Roztoky u Prahy, sám ale žil přímo v Praze), požádal proto sám o vyškrtnutí a v prosinci 1939 byl ze seznamu vyškrtnut. Diskriminační opatření se však stupňovala. Již několik dnů po zřízení samostatného slovenského státu vydala slovenská vláda „nařízení o zadržování nepřátel slovenského státu“. Podle něho už Dérerovi hrozilo, že pokud by se objevil na Slovensku, byl by přímo jako nepřítel nového uspořádání zadržen. V dubnu 1939 – podle nařízení slovenské vlády ze dne 24. dubna, které bylo publikováno ve sbírce zákonů pod číslem 73/1939 – bylo

na Slovensku právně umožněno konfiskovat majetek „politických zbohatlíků“. Podle tohoto nařízení propadal slovenskému státu majetek, který byl získán politickou činností do 6. října 1938. Za politického zbohatlíka měl být považován každý „jehož současný stav majetku ve vztahu k původnímu vykazuje nepřiměřený nárůst vyvolaný zejména vlastní politickou činností, jinými politickými osobami, nebo vlivem některé politické strany starého režimu v bývalé Československé republice“. Vytipované osoby „politických zbohatlíků“ byly úředně vyzvány, aby soupis svého majetku neprodleně předložily se současným uvedením toho, jak byl majetek získán. O konfiskaci majetku měla rozhodovat vládou jmenovaná pětičlenná komise, jejímž předsedou byl Alexander Mach, který byl vrchním velitelem Hlinkovy gardy a od roku 1940 pak byl i ministrem vnitra a místopředsedou vlády slovenského státu. V případě majetku dr. Ivana Déreera komise rozhodla o konfiskaci jeho vily v bratislavské Mudroňově ulici. Šlo o vilu, v níž chtěl Dérer prožívat svůj důchodový věk a která byla zkolaudována v prosinci 1933. Tedy v době, kdy byl Dérer ve funkci ministra školství. Zkušený právník Dérer se sice ještě pokoušel u krajského soudu v Bratislavě o zrušení zápisu, že vila je majetkem státu (dvakrát se mu to dokonce i podařilo!), v roce 1941 byla ale celá záležitost definitivně ukončena a Dérer o vilu přišel.

Ostrá, až nenávislná kritika ze Slovenska přitom od počátku samostatného slovenského státu nepostihovala pouze osobnost Ivana Déreera, ale i jeho školskou politiku z let československé republiky, kdy usiloval o budování slovenského školství na zásadách široké svobodomyšlnosti, demokracie a moderních pedagogických přístupů. Obzvláště kriticky byla vnímána skutečnost, že z let československé republiky převládaly ve slovenském lidovém školství školy s nižší organizovaností (tedy jednotřídky), kterých bylo více než 60 %. Zatímco československá republika se tímto organizačním rozčleněním snažila maximálně vyhovět situacím, aby při poměrně řídkém osídlení byly všechny školy i v nepříznivých zimních podmínkách dětem dostupné (přesto existovaly četné školy, u nichž v zimě pro nedostupnost klesala docházka až pod 50 %), slovenský stát označil tuto snahu za úmyslné, diskriminační a plánované snižování kvalitního vzdělávání mladé slovenské generace. Oproti dřívějším snahám o vytvoření jednotného československého školství se stejnými nároky na vědomosti žáků a vedeného v demokratickém duchu realizoval slovenský stát změny, které v podstatě ukončily Dérerovy školské snahy. Slovenské školství začalo uplatňovat rozlišení výuky chlapců a dívek i rozdílů ve výchově městských a vesnických dětí. Vyvěšením kříže v každé třídě, povinnou výukou náboženství i pro žáky bez vyznání, zahajováním i ukončováním každodenní výuky modlitbou a učitelským dozorem nad povinnou účastí žáků na náboženských úkonech se výrazně změnila atmosféra škol. Ze všech učebnic

také muselo zmizet všechno „čo bolo zlé, pomýlené, pochybené a protivilo se ideologii slovenského národa a tradici slovenskej školy“. Programově docházelo k výrazné ideologizaci školství, kdy ministerstvo školství slovenského státu důrazně prosazovalo i zásadu, že „zdravý nacionalizmus, takmer by sme povedali, že nacionalizmus fanatický nám škodit vobec nemôže“. Logické přitom bylo, že Slovensko muselo opustit i množství českých učitelů, jejichž zásluhou bylo v letech československé republiky vybudováno především slovenské střední školství (v roce 1918 na Slovensku žádné střední školy vyučující slovensky nebyly). Kategorický požadavek „poslovenštit“ školství si tak vyžádal nucený odchod stovek českých učitelů. Tyto odchody započaly již v roce 1938, kdy to začala požadovat slovenská autonomní vláda. V případě vysokých škol vypracovala i přesný seznam českých vyučujících, kteří „byli dáni k dispozíci“. Četné protičeské demonstrace, organizované pod hesly „Slovensko Slovákom“ a „Česi peši do Prahy“, byly přitom namířeny proti všem na Slovensku žijícím občanům české národnosti. Učitelé byli ovšem navíc nepokrytě a zlostně obviňováni, že svým nepřiměřeně přísným známkováním záměrně a zcela úmyslně usilovali o snižování sebevědomí slovenských žáků. Ministerstvo školství slovenského státu požadující, aby ve školách byla vychovávána mládež „kterou dnešní Slovensko potrebuje“, vyžadovalo proto od učitelů „pozitívni přístup ke státu i k cirkvi“. Ivan Dérer mohl všechny tyto změny, které již od října 1938 ničily jeho několikaletou zásluhou práci na ministerstvu školství svobodné republiky, pouze se smutkem sledovat. Když byla v říjnu 1938 vytvořena slovenská autonomní vláda žádající, aby jí byla svěřena plná kontrola a moc nad Slovenskem, bylo to považováno v českých zemích za věrolomnou zradu samostatného státu. Vyhánění české inteligence ze Slovenska pak bylo vnímáno jako velký slovenský nevděk. Tristní nálada a nesouhlas českého veřejného mínění se „zradou Slováků“ našly pochopitelně výraz i ve velmi rezervovaném, až negativním přístupu ke všemu slovenskému. Tíži této nechuti ze strany české společnosti musel nepochybně a téměř paradoxně osobně nést i Ivan Dérer. Přitom on sám byl jedním z mála slovenských politiků, kteří vždy a za všech okolností byli pro jednotný československý stát. Jen tehdy vyvolanou nechutí ke všemu slovenskému je ale možné si vysvětlit jinak zcela nepochopitelnou skutečnost, že v obsáhlé Pedagogické encyklopedii, vydané v Praze právě v závěru roku 1938 a zabíhající svými hesly do značných podrobností, jméno Ivana Déreera, dlouholetého a významného ministra školství – ale také rodilého Slováka – zcela chybí.

Ve válečných letech, která prožíval v protektorátu Čechy a Morava, nebyla dr. Dérerovi umožněna advokátní praxe (advokátní komora na jeho žádost vůbec nereagovala), věnoval se proto intenzivnímu studiu a přípravě monografie o zvykovém právu, tedy o obyčejích, které se v určitém společenství ustálily

a začaly být i všeobecně uznávány. V závěru války, kdy byl již podruhé zatčen, mu v připravovaném soudním procesu hrozil dokonce trest smrti. Soud se měl ale podle předběžného plánu konat až v závěru května 1945; to ale už bylo po válce. V roce 1946 působil jako profesor na právnické fakultě univerzity v Bratislavě a tiskem vydal politicky angažované brožury *Slovenský vývoj a ľudácká zrada a Košický program a nová ústava*, v nichž se v souladu se svým celoživotním přesvědčením jasně vyslovil jak proti případnému dualismu, tak i proti federaci, či případné autonomii. Ve stejném roce byl jako významná osobnost právní vědy jmenován prvním předsedou Nejvyššího soudu v Brně. Ve funkci předsedy Nejvyššího soudu, v níž zdůrazňoval nutnou nezávislost soudní moci ve všech režimech, setrval do července 1948, kdy odešel do důchodu. Jeho rozhodnutí o odchodu do důchodu bylo nepochybně ovlivněno jak zasahováním ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky (zetě Klementa Gottwalda) do činnosti soudu, tak i skutečností, že jako předseda Nejvyššího soudu nebyl prezidentem Benešem vyzván ke konzultacím či k vyslovení názoru na četné politické kauzy. Z Brna přesídlil do Prahy a když mu byl úředně snížen důchod, pracoval ve Slovanském ústavu ČSAV na přípravě maďarsko-českého právního slovníku. V roce 1954 byl zatčen a obviněn z protistátní činnosti v centru ilegální sociální demokracie. Odsouzen byl na 3,5 roku vězení, ke ztrátě majetku a na dobu pěti roků byl zbaven občanských práv. Rozsudkem znovu přišel i o svoji vilu v Bratislavě. Zatímco slovenský stát mu ji ale zabavil celou, československý stát v roce 1954 mu zabavil jen její polovinu, zatímco druhou polovinu nadále ponechal manželce. Ta ji ale záhy prodala. Z vězení vyšel Ivan Dérer na základě amnestie prezidenta Antonína Zápotockého v květnu 1955. Věnoval se pak sepisování obsáhlého textu s názvem *Antifierlinger*, který byl výraznou polemikou s publikační činností (především s titulem *Zrada československé buržoazie a jejich spojenců*, vydaným v roce 1951) i veškerou politickou činností sociálně-demokratického předáka Zdeňka Fierlingera, který se zasloužil o sloučení sociální demokracie s komunistickou stranou. Dílo, které je i významným svědectvím o Dérerově politické angažovanosti, dokončil v roce 1961. V atmosféře roku 1968 se jako již soukromá osoba, stojící ve věku 84 let už řadu roků mimo aktivní politiku, zapojil do řady politických diskuzí a sepsal i obsáhlé memorandum proti návrhu ústavního zákona o československé federaci, s nímž zásadně nesouhlasil. Zákon o federativním uspořádání, vycházející z myšlenky budování samostatného slovenského národa, považoval za první vážný krok k rozbití jednotného československého státu. Schválení zákona ho vedlo i k žádosti o udělení českého občanství. Když na konferenci slovenských spisovatelů hovořil Vladimír Mináč o tom, že první republika Slovákům nic pozitivního nepřinesla a páchala na Slováciích téměř genocidu, a Vojtěch Mihálik k tomu dodal, že i on sám má

trpké osobní zkušenosti, Dérer ostře reagoval. Postavil se rozhodně na obranu nejen Masarykovy demokracie, ale celého předválečného Československa a osobní „trpké zkušenosti“ Mihálíka zpochybnil argumentem, že mu v době Masarykovy smrti bylo pouhých 11 roků. V roce 1969 byl dr. Ivanu Dérerovi udělen prezidentem Ludvíkem Svobodou Řád republiky za „záslužnou práci při budování vzdělávacího systému“. K významnému a zásadnímu ocenění celoživotní činnosti dr. Ivana Déreera došlo ale až po listopadu 1989. Když byl zákonem z roku 1990 zřízen Řád T. G. Masaryka, kterým měly být vyznamenávány osobnosti, které se „vynikajícím způsobem zasloužily o demokracii a lidská práva“, byl v roce 1992 tímto řádem v nejvyšší první třídě oceněn – bohužel již jen in memoriam – i velký čechoslovakista a demokratický politik dr. Ivan Dérer. Jeho bohatý a přínosný život se uzavřel již 10. března 1973.

FRANTIŠEK MORKES

Zdroje:

GAŠPARÍKOVÁ-HORÁKOVÁ, Anna: *U Masarykovcov, Spomienky osobnej archívárky T.G.Masaryka*, 1. vydání, Bratislava 1995, 303 stran, ISBN 80-967366-4-7.

MORKES, František: *Kapitoly o školství, o ministerstvu a jeho představitelích*, 1. vydání, Praha 2002, 122 stran, ISBN 80-901461-9-8.

PEKNÍK, Miroslav a kolektiv: *Dr. Ivan Dérer politik, právník a publicista*, 1. vydání, Ústav politických ved SAV, Bratislava 2011, 680 stran, ISBN 978-80-224-1168-4.

RYCHLÍK, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století. Spolupráce a konflikty 1914-1992*, 2. vydání, Praha 2015, 678 stran, ISBN 978-80-7429-631-4.

SMETANOVÁ, Jindřiška: *TGM: Proč se neřekne pravda?*, 1. vydání, Praha 1996, 324 stran, ISBN 80-85625-67-9.

100. narozeniny bývalého československého občana

I v době války nezapomínáme na naše ukrajinské kolegy a krajany. V letošním roce jsme přes značné těžkosti v rozpočtu opět podpořili náš klub T. G. Masaryka v Užhorodě, který i přes značné komplikace spojené s aktuálně probíhajícím konfliktem na Ukrajině, velmi úspěšně funguje a propaguje československé stopy v Zakarpatí. Další významnou událost, kterou MDH nemohlo

opomenout, byly narozeniny bývalého občana Československa, žijícího v nejvýchodnějším okresním městečku tehdejší první republiky – ve městě Rachov. O jeho příběhu jste si mohli přečíst v čísle 138, kdy jsem ho v září 2021 osobně navštívil a uskutečnil s ním interview na téma Masarykovy sochy, která zde stála do března 1939.

Dne 20. října 2023 oslavil pan Lucenko Fedir Jusupovič neuvěřitelných 100 roků života! MDH poslalo prostřednictvím našich kolegů, s kterými ve městě spolupracujeme blahopřání v ukrajinském jazyce a čestnou medaili TGM, kterou předali zástupci města symbolicky v nejvýznamnější den naší státnosti, a to 28. října. Přejeme panu Lucenkovi i nadále hodně zdraví a vitality. Muž, který za svůj život prožil stabilitu Československé republiky (na kterou dodnes rád vzpomíná), útrapy druhé světové války, kdy musel bojovat v řadách maďarské armády (za což ho sovětský režim poslal na 10 roků do gulagu), i současné útrapy, které způsobuje všem obyvatelům Ukrajiny ruská invaze na východě země. Alespoň tímto symbolickým gestem jsme tak mohli vyjádřit vděčnost člověku, který je živoucí kronikou dějin střední a východní Evropy 20. a 21. století. Vše nejlepší!

ERIK LUKAS

Pro členy Masarykova demokratického hnutí

Vážení čtenáři, členové Masarykova demokratického hnutí a naši podporovatelé, prosím nepřehlédněte následující důležité informace a nové kontaktní údaje na MDH.

Tak jak jsem již několikrát uváděl, v rámci restrukturalizace a stabilizace naší organizace vstupuje v platnost několik novinek od 1. 1. 2024 a to:

- Nová výše čl. poplatků na rok 2024 je:
300/350 Kč, 200/250 Kč, 0/50 Kč
- U plateb členských příspěvků vždy uveďte do zprávy poznámku
ČP 2024 a v případě daru napište DAR 2024.
- Členské poplatky a dary na rok 2024 prosím pošlete od Nového roku,
ne dříve, na bankovní účet číslo účtu: 478 436 153 / 0300
vedený u ČSOB.
- Nový kontaktní e-mail: masdem.tajemnik@gmail.com
Předchozí e-maily masdem@seznam.cz a masdem2@email.cz budou
postupně zrušeny. Přecházíme pouze na gmail.
- Od 1. 1. byla do pozice výkonného tajemníka přijata pí. Dana Němcová,
kteou můžete nadále kontaktovat na stejném telefonním čísle
606 770 680, a to vždy: po–čt od 14.00 do 17.00, pátek od 9.00 do 7.00
- Provoz nové kanceláře číslo D 516 na adrese Senovážné náměstí 978/23
v budově D v 5. patře je následující:

Úterý	10.30–13.30
Středa	14.30–16.30
Pátek	9.00–14.00

Prosíme, nahlaste se vždy předem e-mailem či telefonicky.

Střípky z mozaiky

- Československou delegaci na pařížské mírové konferenci oficiálně vedl premiér dr. Karel Kramář. Záhy však vytvářel ministr zahraničí dr. Beneš dojem všudypřítomného a znalého muže v popředí. Delegation byla ubytována v hotelu Lutetia. Podle příkazu ministra financí Rašína, který vyžadoval přísnou šetrnost, se však nemohla běžně stravovat v poměrně drahé hotelové restauraci a její členové proto chodili do levných restaurací na levém břehu Seiny. Oproti ostatním delegacím nebyla nijak početná a většinou se opírala o odborníky dojíždějící vždy jen k projednávání určitých otázek.

- Pro Československo jako nový stát se stal rozhodujícím dnem na pařížské mírové konferenci 5. února 1919, kdy měli jeho zástupci dr. Kramář a dr. Beneš předložit Radě deseti, v níž byli představitelé vítězných velmocí se svými ministry zahraničních věcí, své územní požadavky. Hlavní slovo měl dr. Beneš, který mluvil tři a půl hodiny. Zdůraznil nárok na historické území, uvedl i hospodářské argumenty pro celistvost území a nutnost přirozených geografických hranic ze strategických důvodů. Argumentoval logicky, věcně a získal si i pověst jednoho z nejnápadnějších politiků.

- Zvažované úvahy o možném oddělení československého pohraničního území s německým obyvatelstvem a jeho připojení k Německu byly na mírové konferenci odmítnuty. Hlavním důvodem bylo, že by mohlo jít o precedens pro spojení celého rakouského území s Německem, což by vedlo k nežádoucímu posílení ve válce poraženého Německa. Současně bylo vzato v úvahu, že kromě národnostních poměrů je při vytyčování hranic nutno respektovat i to, aby byl vytvořen životaschopný stát, zachovat jeho hospodářskou jednotu a zajistit mu i komunikační prostředky nezbytné pro jeho rozvoj.

FRANTIŠEK MORKES

Ročník XXXI, číslo 144 / říjen–prosinec 2023

Výkonná redaktorka: Barbora Zapletalová
Redakční rada: Vratislav Preclík (předseda),
Lidmila Ripová, Josef Dolista, Erik Lukas

Vydavatel: Masarykovo demokratické hnutí, Praha 2023
Adresa redakce: Senovážné náměstí 978/23, Praha 1

telefon: 606 770 680
e-mail: masdem2@email.cz
www.masarykovohnuti.cz

Redakce otiskuje články, i když nejsou v souladu s názorem
vydavatele a redakce.

Přetiskování informací jen s uvedením pramene včetně jména autora.

Registrace: Ministerstvo kultury ČR číslo 7435 – ISSN 1210 – 1648.
Tisk: Tiskařské služby Rudolf Valenta

*„Jsme všichni odpovědni za svět,
za všechno!“*

T. G. Masaryk